

ÜHINENUD RAHVASTE ORGANISATSIOONI KLIIMAMUUTUSTE RAAMKONVENTSIOONI KYOTO PROTOKOLL

Vastu võetud 11. detsembril 1997. a Kyotos

Käesoleva protokolliga osalised,
olles Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni (edaspidi konventsioon)
osalised;
järgides lõppeesmärke, mida on käsitletud konventsiooni artiklis 2;
arvestades konventsiooni sätteid;
juhindudes konventsiooni artiklist 3;
lähtudes osaliste konverentsi esimese istungi otsusega 1/CP.1 Berliinis saadud volitusest,
on kokku leppinud järgmises.

Artikkel 1

Protokollis kasutatakse konventsiooni artiklis 1 esitatud mõisteid. Peale selle on protokollis kasutatud mõisteid järgmises tähenduses:

1. osaliste konverents on konventsiooni osaliste konverents;
2. konventsioon on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) kliimamuutuste raamkonventsioon, mis võeti vastu 9. mail 1992. aastal New Yorgis;
3. valitsustevaheline kliimamuutuste ekspertrühm on valitsustevaheline kliimamuutuste ekspertide kogu, mille 1988. aastal moodustasid Ülemaailmne Meteoroloogiaorganisatsioon ja ÜRO keskkonnaprogrammi rakendajad;
4. Montreali protokoll on 16. septembril 1987 Montrealis vastu võetud Montreali protokoll osoonikihti lagundavatest ainetest koos selle hilisemate muudatuste ja täiendustega;
5. kohal viibivad ja hääletavad osalised on osalevad ja poolt või vastu hääletavad osalised;
6. osaline on käesoleva protokolliga osaline, kui kontekstist ei tulene teisiti.
7. I lisa nimetatud osaline on konventsiooni I lisa nimetatud või konventsiooni artikli 4 lõike 2 punkti g alusel teate esitanud osaline.

Artikkel 2

1. Artiklis 3 käsitletud õhkuheite koguselise piiramise ja vähendamise kohustust täites peab I lisa nimetatud osaline säästva arengu huvides:

- a) oma riigi olusid arvestades rakendama ja/või täiendama strateegiaid ja meetmeid, mis võimaldavad:
  - i) tõhustada energiakasutust riigi vastavates majandusharudes;
  - ii) rahvusvaheliste keskkonnakokkulepetega endale võetud kohustusi arvestades kaitsta ja laiendada Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside reservuaare ja muid neeldajaid ning edendada säästlikke metsandusvõtteid, metsastamist ja taasmetsastamist;
  - iii) säästva ja kliimamuutuste vältimise kaalutlusi arvesse võtva põllumajanduse edendamine;
  - iv) uurida ja arendada uut liiki taastuvaid energiaallikaid ning soodustada süsinikdioksiidi sidumise tehnoloogiat ja muude nüüdisaegsete keskkonnasäästlike tehnoloogiate rakendamist ning nende kasutuse laiendamist;
  - v) kõigis kasvuhoonegaase tekitavates majandusharudes kaotada konventsiooni eesmärgiga ja turunduspõhimõtete vastuolus olevad turukonkurentsi kahjustavad lõivu- ja maksuvabastused ning muud subsiidiumid või seada eesmärgiks neid oluliselt vähendada;
  - vi) vastavates majandusharudes reforme ellu viies soodustada nende strateegiate ja meetmete kavandamist, mis aitavad piirata ja vähendada Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside heitkoguseid;
  - vii) transpordisektoris piirata ja/või vähendada Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside heitkoguseid;
  - viii) piirata ja/või vähendada metaani heitkoguseid rekuperatsiooni käigus, jäätmekäitluses ning energia tootmises, edastamises ja jaotamises;

b) tegema konventsiooni artikli 4 lõike 2 punktide e ja i kohaselt koostööd teiste I lisas nimetatud osalistega, et suurendada käesoleva artikli alusel rakendatavate strateegiatega ja meetmete individuaalset ja summaarset efektiivsust. Selleks võtavad osalised meetmeid oma kogemuste jagamiseks ja informatsiooni vahetamiseks vastavate strateegiatega ja meetmete kohta, arendades seejuures strateegiatega ja meetmetega võrreldavuse, selguse ja arusaadavuse ning efektiivsuse parandamise viise. Sellele informatsioonile tuginedes arutab koostöö soodustamise võimalusi protokolliosaliste koosolekuna toimiv konventsiooniosaliste konverents oma esimesel istungil või esimesel võimalusel pärast istungit.

2. Koostöös Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooniga ja Rahvusvahelise Mereorganisatsiooniga taotlevad I lisas nimetatud osalised lennunduses ja laevanduses kasutatava kütuse põletamisel tekkivate kasvuhoonegaaside heitkoguste piiramist ja vähendamist, mida Montreali protokolliga ei reguleerita.

3. Konventsiooni artikli 3 kohaselt püüavad I lisas nimetatud osalised käesolevas artiklis käsitletud strateegiaid ja meetmeid rakendada nii, et nende kahjulikud tagajärjed, sh mõju kliimamuutustele rahvusvahelisele kaubandusele, keskkonna- ja majandusmõju teistele osalistele, eriti arengumaadest osalistele ja esmajoones neile, kes on nimetatud konventsiooni artikli 4 lõigetes 8 ja 9, oleksid minimaalsed. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents võib vajaduse korral võtta käesoleva lõike kohaldamist hõlbustavaid meetmeid.

4. Kui protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents otsustab, et lõike 1 punktis a nimetatud strateegiatega ja meetmetega rakendamiseks on riikidel otstarbekas teha koostööd, kavandab ta koostöö tegemise viisid, arvestades riikide olusid ja koostöö võimalikku mõju.

Artikkel 3

1. I lisas nimetatud osalised tagavad iseseisvalt või koostöös teiste osalistega, et lisas A nimetatud inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguste süsinikdioksiid-ekvivalendile ümberarvutatud üldkogused ei ületaks neile lubatud koguseid, mis arvutatakse lisas B kinnitatud õhkuheite koguselise piiramise ja vähendamise kohustust ja käesolevat artiklit järgides ning lähtudes kohustusest vähendada nende gaaside üldist heitkogust kohustusperioodil 2008–2012 vähemalt 5% võrra 1990. aasta tasemega võrreldes.

2. I lisas nimetatud osaline on aastaks 2005 saavutanud käesolevas protokollis ettenähtud kohustuste täitmisel tõestatavat edu.

3. I lisas nimetatud osalisele selles artiklis ettenähtud kohustuste täitmist kontrollides tehakse kindlaks kohustusperioodil süsiniku üldkoguses toimunud muutused, mille mõõtmiseks selgitatakse saasteallikatest õhku heidetavate kasvuhoonegaaside koguste muutused ning maakasutuse muutumise tõttu ja metsanduses metsastamise, taasmetsastamise või metsatustamise tõttu 1990. aastast alates neeldajates seotud kasvuhoonegaaside kogustes toimunud muutused. Nimetatud tegevusega põhjustatud kasvuhoonegaaside heitkoguste ja neeldajates seotud gaaside koguste kohta esitatakse põhjalik aruanne, mis vaadatakse läbi kooskõlas artiklitega 7 ja 8.

4. Enne protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi esimest istungit esitab I lisas nimetatud osaline teaduse ja tehnika küsimustes nõustavale organile andmed, mille alusel on sellel võimalik hinnata 1990. aasta süsinikuvarude taset ja järgmiste aastate muutusi. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents võtab esimesel istungil või esimesel võimalusel pärast seda vastu tegevusjuhendi, kuidas ja milliseid täiendavaid inimegevuse liike lisada I lisas nimetatud osalistele, mis kutsuvad esile muutusi kasvuhoonegaaside heitkogustes ja põllumajanduslikes neeldajates seotud gaaside kogustes; muutuste teatavast määramisest ning aruande põhjalikkuse nõudest lähtudes tehakse juhendis ettepanekud ka selle kohta, kas I lisas nimetatud osalisele lubatud koguseid arvestades võib talle lubada seda kogust mõjutavat muud maakasutust või metsandustegevust, kui on nimetatud I lisas, või kas ta peab mõne tegevuse lõpetama; juhendis tutvustatakse veel valitsustevahelise kliimamuutuste ekspertrühma meetodikatöö tulemusi, teaduse ja tehnika küsimustes nõustava organi artikli 5 kohaseid soovitusi ning osaliste konverentsi otsuseid. Otsuseid täidetakse järgmistel kohustusperioodidel. Kui otsuse alusel on lubatud tegevuse liike lisada ja tegevust alustatakse pärast 1990. aastat, võib osaline otsust järgida ka esimesel kohustusperioodil.

5. Kui I lisa nimetatud osalistele, kes lähevad üle turumajandusele, on kohustuste täitmise alusaasta või -periood määratud osaliste konverentsi teise istungi otsusega 9/CP.2, lähtuvad talle käesoleva artikliga ettenähtud kohustusi täites sellest alusaastast või -perioodist. I lisa nimetatud muu osaline ja osaline, kes läheb üle turumajandusele ning kes ei ole konventsiooni artikli 12 alusel esimest teadet esitanud, võib protokolliosaliste koosolekuna toimivale osaliste konverentsile teatada, et seda artiklit kohaldades lähtub ta muust alusaastast kui 1990. Teate heakskiitmise otsustab protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents.
6. Konventsiooni artikli 4 lõike 6 kohaselt rakendab protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents turumajandusele üleminevale I lisa nimetatud osalistele selles protokollis ettenähtud kohustuste täitmist nõudes mõõduka paindlikkuse põhimõtet, välja arvatud käesolevas artiklis loetletud kohustuste suhtes.
7. Heitkoguste piiramise ja vähendamise kohustuse esimesel perioodil aastatel 2008–2012 on I lisa nimetatud osalisele lubatud kogus, mida väljendatakse talle lisa B määratud protsendiga lisa A loetletud nende inimtekkeliste kasvuhoonegaaside sellest üldkogusest, mis osaline on õhku paisanud 1990. aastal ja mis on ümber arvatud süsinikdioksiid-ekvivalendile, või lõikes 5 nimetatud alusaastal või -perioodil õhku paisatud kogus, mis korrutatakse viiega. Kui I lisa nimetatud osaliste kasvuhoonegaaside heitkogused on 1990. aastal tekkinud üksnes maakasutuse muutuste ja metsandustegevuse tõttu, arvab ta temale lubatud kogust arvutades nimetatud aasta koguse hulka selle aasta inimtekkeliste kasvuhoonegaaside õhkuheite üldkogused, mis on ümber arvatud süsinikdioksiid-ekvivalendile ja millest on lahutatud 1990. aastal neeldajates seotud gaasi kogused, mis olid tekkinud maakasutuse muutustest.
8. Lõikes 7 nimetatud koguseid arvutades võib I lisa nimetatud osaline võtta fluorosüsivesinike või perfluorosüsivesinike või väävelheksafluoriidi puhul alusaastaks 1995. aasta.
9. I lisa nimetatud osaliste järgmiste perioodide kohustused kehtestatakse protokollis lisa B muudatustes, mis võetakse vastu artikli 21 lõike 7 kohaselt. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents hakkab kohustuste täitmist kontrollima vähemalt seitse aastat enne lõikes 1 nimetatud esimese kohustusperioodi lõppu.
10. Heitkoguste vähendamise ühikud või osa osalisele lubatud kogusest, mille osaline omandab teiselt osaliselt vastavalt artiklile 6 või 17, arvatakse omandava osalise lubatud koguse hulka.
11. Heitkoguste vähendamise ühikud või osa osalisele lubatud kogusest, mille osaline kannab üle teisele osalisele vastavalt artiklile 6 või 17, arvatakse ülekandva osalise lubatud kogusest maha.
12. Kui osaline on teiselt osaliselt artikli 12 alusel omandanud heitkoguste vähendamise ja teiste heitkoguste vähenemine on tõendatud, arvatakse see heitkoguste vähendamise omandanud osalise lubatud koguse hulka.
13. Kui I lisa nimetatud osalise heitkogus on kohustusperioodil väiksem talle lubatud kogusest, siis osalise taotlusel arvatakse nimetatud koguse vahena väljendatud kogus sellele osalisele järgmisteks kohustusperioodideks lubatud koguste hulka.
14. I lisa nimetatud osaline võtab meetmeid, et täita lõikes 1 nimetatud kohustusi viisil, mis võimalikult vähe kahjustab konventsiooni artikli 4 lõigetes 8 ja 9 käsitletud osaliste ja teiste arengumaadest osaliste sotsiaal-majanduslikku seisundit ja keskkonda. Nimetatud sätete järgimise kohta protokolliosaliste koosolekuna toimival osaliste konverentsil tehtud otsuste alusel arutab konverents oma esimesel istungil, milliseid abinõusid tuleb rakendada, et kliimamuutuste kahjulikud tagajärjed ja muutuste vältimiseks võetud meetmete kahjulikud tagajärjed võimalikult vähe mõjutaksid neis sätetes nimetatud osalisi. Konverentsil käsitletakse ka rahastamise, kindlustuse ja tehnoloogia edasiandmise korraldamist.

Artikkel 4

1. Kui I lisas nimetatud osalised on kokku leppinud, et nad teevad artiklis 3 nimetatud kohustuste täitmiseks koostööd, on kohustused täidetud juhul, kui lisas A loetletud inimtekkeliste kasvuhoonegaaside õhkuheite üldkogused, mis on ümber arvatud süsinikdioksiid-ekvivalendile, ei ületa osalistele lubatud koguseid, mis arvutatakse lisas B nimetatud heitkoguste vähendamise kohustuse järgi artikli 3 kohaselt. Kokkuleppeosalisele heitkoguste tasemed nähakse ette kokkuleppes.

2. Kokkuleppeosaline teatab sekretariaadile kokkuleppe tingimustest protokolliga ratifitseerimise, vastuvõtmise või kinnitamise või protokolliga ühinemise kirja hoiule andes. Sekretariaat teeb kokkuleppe tingimused teatavaks konventsiooniosalistele ja konventsioonile alla kirjutanud riikidele.

3. Kokkulepe kehtib artikli 3 lõikes 7 ettenähtud kohustusperioodil.

4. Kui osalised teevad koostööd piirkonna majanduskoostöö organisatsiooniga ja selle raames omavahel, ei mõjuta organisatsiooni koosseisus pärast protokolliga vastuvõtmist tehtud muudatus protokollis ettenähtud kohustusi. Organisatsiooni koosseisu muudatus mõjutab üksnes nende artiklis 3 ettenähtud kohustuste täitmist, mis on võetud pärast muudatuse tegemist.

5. Kui kokkuleppeosalised ei suuda summaarset heitkoguste vähendamist saavutada, vastutab iga kokkuleppeosaline eraldi endale kõnealusel kokkuleppes sätestatud heitkoguste taseme eest.

6. Kui osaliste koostööd koordineeriv ja nendega koostööd tegev piirkonna majanduskoostöö organisatsioon on ise osaline ning kui summaarset heitkoguste vähendamise taset ei suudeta saavutada, vastutab iga piirkonna majanduskoostöö organisatsiooni liikmesriik eraldi ja koos artikli 24 alusel toimiva organisatsiooniga nimetatud artiklis sätestatud heitkoguste vähendamise kohustuse täitmata jätmise korral.

Artikkel 5

1. I lisas nimetatud osaline loob vähemalt üks aasta enne esimese kohustusperioodi algust riikliku süsteemi nende inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguste ja neeldajates seotud gaaside koguste kindlakstegemiseks, mis on Montreali protokolliga reguleerimata. Riikliku süsteemi loomise juhendi ja lõikes 2 käsitletud meetodilise juhendi suhtes teeb otsuse protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents oma esimesel istungil.

2. Montreali protokolliga reguleerimata inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguste ja neeldajates seotud gaaside koguste kindlakstegemiseks kasutatakse meetodikaid, mille on heaks kiitnud valitsustevaheline kliimamuutuste ekspertrühm ja mille kasutamises on kokku lepitud protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi kolmandal istungil. Kui neid meetodikaid ei kasutata, rakendatakse vajalikke kohandusi meetodika alusel, mille kasutamises on kokku lepitud nimetatud konverentsi esimesel istungil. Tuginedes inter alia valitsustevahelise kliimamuutuste ekspertrühma töö tulemustele ning teaduse ja tehnika küsimustes nõustava organi soovitudele, vaatab osaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents kõnealused meetodikaid ja nende kohandusi korrapäraselt läbi ning muudab neid vastavalt vajadusele, arvestades osaliste konverentsi asjakohaseid otsuseid. Meetodikate või nende kohanduste muudatusi kohaldatakse üksnes vastava muudatuse tegemisele järgneval kohustusperioodil eesmärgiga teha kindlaks artiklis 3 ettenähtud kohustuste täitmist.

3. Lisas A loetletud inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguste ja neeldajates seotud gaaside koguste süsinikdioksiid-ekvivalendi arvutamisel kasutatakse globaalset soojenemist põhjustava potentsiaali väärtusi, mille on heaks kiitnud valitsustevaheline kliimamuutuste ekspertrühm ja milles on kokku lepitud osaliste konverentsi kolmandal istungil. Tuginedes inter alia valitsustevahelise kliimamuutuste ekspertrühma töö tulemustele ning teaduse ja tehnika küsimustes nõustava organi soovitudele, vaatab protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents kasvuhoonegaasi globaalset soojenemist põhjustava potentsiaali väärtused korrapäraselt läbi ning muudab neid vastavalt vajadusele, arvestades osaliste konverentsi asjakohaseid otsuseid. Globaalset soojenemist põhjustava potentsiaali väärtuse muudatusi kohaldatakse

üksnes muudatuse tegemisele järgnevale kohustusperioodile artiklis 3 ettenähtud kohustuste täitmise kindlakstegemiseks.

Artikkel 6

1. Artiklis 3 ettenähtud kohustuste täitmiseks võib I lisa nimetatud osaline kanda teisele sellisele osalisele üle ja neilt omandada teatavas majandusharus inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisele ja inimese rajatud neeldajates sidumise suurendamisele suunatud projektide tulemusena saavutatud heitkoguste vähendamise ühikuid, kui:

- a) asjaosalised osalised on projekti heaks kiitnud;
- b) projekti rakendamise tulemusel on heitkogused vähenenud või neeldajate tõhusus suurenenud rohkem, kui see oleks suurenenud projektis osalemata;
- c) osaline ei omanda heitkoguste vähendamise ühikuid, kui ta ei täida artiklites 5 ja 7 ettenähtud kohustusi;
- d) heitkoguste vähendamise ühikute omandamine on täienduseks artiklis 3 ettenähtud kohustuste täitmiseks võetavatele siseriiklikele meetmetele.

2. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents võib käesoleva artikli täitmise ning täitmise kontrollimise ja aruandluse juhendeid täiendada oma esimesel istungil või esimesel võimalusel pärast seda.

3. I lisa nimetatud osaline võib volitada juriidilisi isikuid osalema tema vastutusel tegevuses, mille eesmärk on heitkoguste vähendamise ühikuid käesoleva artikli alusel lisada, üle kanda või omandada.

4. Kui vastavalt artikli 8 asjakohastele sätetele on kerkinud küsimus, kas I lisa nimetatud osaline on käesoleva artikli nõuded täitnud, võib heitkoguste vähendamise ühikute ülekandmist ja omandamist jätkata tingimusel, et osaline ei kasuta ühikuid artiklis 3 ettenähtud kohustuste täitmiseks enne, kui küsimus on lahendatud.

Artikkel 7

1. I lisa nimetatud osalisel tuleb koos osaliste konverentsi asjakohase otsuse alusel esitatava iga-aastase ülevaatega, milles käsitletakse Montreali protokolliga reguleerimata inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguseid ja neeldajates seotud gaaside koguseid, esitada artiklis 3 ettenähtud kohustuste täitmise tagamiseks täiendavat informatsiooni, mis määratakse kindlaks lõike 4 järgi.

2. I lisa nimetatud osaline esitab protokollis ettenähtud kohustuste täitmise tõendamiseks koos konventsiooni artikli 12 kohaselt esitatava riigi aruandega täiendavat informatsiooni, mis määratakse kindlaks lõike 4 alusel.

3. I lisa nimetatud osaline esitab lõike 1 kohase informatsiooni igal aastal, konventsiooni alusel esitatakse esimene ülevaade osalise suhtes protokollis jõustumisele järgneva kohustusperioodi esimesel aastal. Nimetatud osaline esitab lõikes 2 nõutud informatsiooni oma esimese aruande osana ja konventsiooni alusel pärast seda, kui protokoll on osalise suhtes jõustunud ning kui lõikes 4 nimetatud juhend on vastu võetud. Käesolevas artiklis nõutud informatsiooni edaspidise esitamise ajad määrab protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents, lähtudes tähtaegadest, mis on ette nähtud osaliste konverentsi otsusega.

4. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents võtab selles artiklis nõutud informatsiooni ettevalmistamise juhendi vastu oma esimesel istungil ja vaatab juhendi edaspidi korrapäraselt läbi, lähtudes I lisa nimetatud osaliste riigi aruannete ettevalmistamise juhenditest, mis on vastu võetud osaliste konverentsil. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents otsustab osalistele lubatud koguste arvestamise viisid enne esimest kohustusperioodi.

Artikkel 8

1. Informatsiooni, mille I lisa nimetatud osaline artikli 7 alusel esitab, vaatab läbi ekspertide töörühm kooskõlas osaliste konverentsi asjakohaste otsustega ja juhendiga, mille on protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents vastu võtnud lõike 4 kohaselt. Informatsioon, mille I lisa nimetatud osaline esitab artikli 7 lõike 1 alusel, vaadatakse igal aastal läbi heitkoguste ülevaadete ning lubatud koguste väljatöötamise ja arvestamise käigus. Informatsioon, mille I lisa nimetatud osaline esitab artikli 7 lõike 2 alusel, vaadatakse läbi riigi aruannete osana.

2. Ekspertide tööd koordineerib sekretariaat ja töörühma kuuluvad eksperdid valitakse konventsiooniosaliste ning vajaduse korral ka valitsustevaheliste organisatsioonide nimetatud ekspertide hulgast kooskõlas osaliste konverentsi asjakohase juhendiga.

3. Läbivaatamise käigus antakse käesoleva protokollu rakendamise kõikidele aspektidele põhjalik ja ulatuslik tehniline hinnang. Ekspertide töörühm koostab protokolliosaliste koosolekuna toimivale osaliste konverentsile esitamiseks aruanded, milles hinnatakse osaliste kohustuste täitmist ning tuakse esile kohustuste täitmisega seotud võimalikud probleemid ja kohustuste täitmist mõjutavad tegurid. Sekretariaat edastab aruanded konventsiooniosalistele. Sekretariaat koostab aruannetes sisalduvatest protokollu rakendamisega seotud küsimustest nimekirja ja esitab selle läbivaatamiseks protokolliosaliste koosolekuna toimivale osaliste konverentsile.

4. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents võtab oma esimesel istungil vastu käesoleva protokollu rakendamise hindamisjuhendi ekspertide töörühma jaoks ja vaatab juhendi edaspidi korrapäraselt läbi, arvestades osaliste konverentsi asjakohaseid otsuseid.

5. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents käsitleb täidesaatva organi ning vajaduse korral ka teaduse ja tehnika küsimustes nõustava organi abiga:

- a) informatsiooni, mille osalised esitavad artikli 7 alusel, ning selle informatsiooni põhjal käesoleva artikli alusel antud eksperthinnangute aruandeid; ja
- b) lõike 3 alusel sekretariaadi koostatud nimekirja kuuluvaid küsimusi, mis on seotud käesoleva protokollu rakendamisega, ning osaliste tõstatatud muid küsimusi.

6. Lõikes 5 nimetatud informatsiooni käsitlemise tulemuste alusel teeb protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents otsuseid protokollu kohaldamisel tõusetuvate kõigi küsimuste kohta.

Artikkel 9

1. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents vaatab protokollu korrapäraselt läbi, tuginedes parimale kättesaadavale teaduslikule informatsioonile, kliimamuutuste ja nende mõju koha antud hinnangutele ning asjakohasele tehnika-, sotsiaal- ja majandusinfole. Protokollu läbivaatamine ühitatakse konventsiooni artikli 4 lõike 2 punktis d ja artikli 7 lõike 2 punktis a nimetatud läbivaatamisega ning konventsioonikohaste muude läbivaatamisega. Läbivaatamise alusel võtab protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents asjakohaseid meetmeid.

2. Esimene läbivaatamine toimub protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi teisel istungil. Edaspidi toimuvad korrapärased läbivaatused kindlaksmääratud ajal.

Artikkel 10

1. Osalised, võttes arvesse oma ühiseid ent diferentseeritud kohustusi ning spetsiifilisi riiklikke ja piirkonna arenguprioriteete, -eesmärke ja -tingimusi, ilma et need tooksid I lisa nimetatud osalistele kaasa uusi kohustusi, ent taaskinnitades olemasolevaid konventsiooni artikli 4 lõikes 1 sätestatud kohustusi ning jätkates säästva arengu saavutamiseks nende kohustuste täitmist võttes arvesse konventsiooni artikli 4 lõikeid 3, 5 ja 7:

- a) töötavad välja, kus see on asjakohane ja võimalik, kuluefektiivseid riigi ja, kui vajalik, piirkonna programme parandamiseks selliste kohalike heitkoguste faktorite, tegevusandmete ja/või -mudelite

kvaliteeti, mis kajastavad iga osalise sotsiaalmajanduslikke tingimusi Montreali protokolliga reguleerimata inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguste ja neeldajates sidumise riigi aruannete koostamiseks ja perioodiliseks ajakohastamiseks osaliste konverentsi kokkulepitud võrreldavate meetodikate alusel ning järgides osaliste konverentsi vastu võetud juhiseid riigi aruannete koostamiseks;

b) töötavad välja, rakendavad, avaldavad ja korrapäraselt ajakohastavad kliimamuutuste mõju leevendamiseks ning kliimamuutustega kohanemise tõhustamiseks võetavaid meetmeid sisaldavaid riiklikke programme ning vajaduse korral ka piirkonna programme:

i) mis inter alia hõlmavad energeetika-, transpordi- ja tööstussektorit ning põllumajandust, metsandust ja jäätmeärritlust. Peale selle aitaks kliimamuutustega kohanemist tõhustada ruumilise planeerimise täiustamine kohanemistehnoloogiate ja -meetoditega; ja

ii) I lisas nimetatud osalised esitavad informatsiooni käesoleva protokolli järgse tegevuse, sh riigi programmide kohta vastavalt artiklile 7; teised osalised püüavad lülitada vastavalt vajadusele oma riigi aruannetes informatsiooni programmide kohta, mille kohta osaline arvab, et need sisaldavad meetmeid, mis aitavad kaasa kliimamuutuste ja nende kahjulike tagajärgede vastu suunatud tegevusele, sh kasvuhoonegaaside heitkoguste juurdekasvu vähendamisele, neeldajates sidumise suurendamisele, kompetentsi tõstmisele ning kliimamuutustega kohanemisele;

c) teevad koostööd edendamaks tõhusaid viise kliimamuutustesse puutuvate keskkonnasõbralike tehnoloogiate, oskusteabe, teguviiside ning protsesside arendamiseks, rakendamiseks ning levitamiseks, ning võtavad kõiki rakendatavaid meetmeid selleks, et edendada, lihtsustada ja finantseerida vastavalt vajadusele nende ülekandmist ja neile juurdepääsu võimaldamist, sealjuures esmajoones arengumaadele. Sellised meetmed hõlmavad riigi omandisse kuuluvate keskkonnasõbralike tehnoloogiate efektiivse edasiandmise strateegiaid ja programme, samuti erasektoris selliste tingimuste loomist, mis soodustaksid ja laiendaksid keskkonnasõbralike tehnoloogiate edasiandmist ja juurdepääsu nendele;

d) teevad teiste osalistega koostööd teadus- ja tehnikauuringute osas ning arendavad korrapäraseid vaatlusi võimaldavaid süsteemide hooldust ja arendamist ning andmearhiivide arendamist, et tõhustada kliimamuutuste kahjulike mõjude ärahoidmist ning kliimamuutustega kohanemiseks strateegiate rakendamise sotsiaal-majanduslikke tagajärgi käsitlevate andmete usaldusväärsust; konventsiooni artiklit 5 järgides suurendab osaline riigi võimet osaleda rahvusvahelises ja valitsustevahelises uurimistöös, korrapärastes vaatlustes ja programmides ning koostöövõrkudes;

e) edendavad rahvusvahelisel tasandil, sealjuures vajaduse korral olemasolevaid organeid kasutades, haridus- ja koolitusprogrammide koostamist ja elluviimist ning teevad sellel alal koostööd, mis hõlmab siseriikliku suutlikkuse tugevdamist, esmajoones inimeste ja institutsioonide tööviime parandamist ning personali vahetust või komandeerimist eesmärgiga koolitada vastava ala eksperte, eriti arengumaade jaoks; samuti edendavad riigis üldsuse teadlikkust kliimamuutustest ja üldsuse juurdepääsu kliimamuutusi puudutavale informatsioonile. Välja tuleb töötada sobivad viisid, kuidas neid meetmeid konventsiooni vastavate organite kaudu ellu viia, arvestades konventsiooni artiklit 6;

f) esitavad oma riigi aruandes käesoleva artikli kohast informatsiooni osaliste konverentsi otsuste alusel rakendatud programmide ja meetmete kohta; ja

g) arvestavad käesolevas artiklis sätestatud kohustuste täitmisel täiel määral konventsiooni artikli 4 lõiget 8.

Artikkel 11

1. Artiklit 10 rakendamisel järgivad osalised konventsiooni artikli 4 lõikeid 4, 5, 7, 8 ja 9.

2. Arenenud maade hulka kuuluvad osalised ning teised konventsiooni II lisas nimetatud arenenud osalised võtavad endale konventsiooni artikli 4 lõike 1 järgimiseks kohustuse konventsiooni artikli 4 lõike 3 ja artikli 11 alusel ning konventsioonis käsitletud rahandusvaldkonna juhtimiseks volitatud üksuse või üksuste kaudu:

a) tagama uusi ja täiendavaid rahalisi ressursse katmaks leppelisi täiskulusid, mida arengumaade hulka kuuluvad osalised teevad konventsiooni artikli 4 lõike 1 punktis a sätestatud ning artikli 10 punktis a nimetatud kohustuste täitmiseks; ja

b) tagama rahalisi ressursse tehnoloogia edasiandmiseks, et arengumaade hulka kuuluval osalistel oleks võimalik täielikult katta kokkuleppekohased lisakulud, mis kaasnevad konventsiooni artikli 4 lõikes 1 ja artiklis 10 ettenähtud kohustuste täitmisega ning mille kohta on artikli 11 alusel sõlminud kokkuleppe arengumaade hulka kuuluvad osalisriigid ja samas artiklis nimetatud rahvusvaheline üksus või üksused.

Nimetatud kohustuste täitmisel arvestatakse kapitali liikumist ja liikumise prognoositavuse vajadust ning koormuse sobiva jaotuse tähtsust arenenud maade hulka kuuluvate osaliste vahel. Selle artikli suhtes kohaldatakse konventsioonis käsitletud rahandusvaldkonda juhtima volitatud üksusele või üksustele ettenähtud juhendit mutatis mutandis, järgides otsuseid, mille osaliste konverents on teinud enne või pärast protokollis vastuvõtmist.

Arenenud maade hulka kuuluvad osalised või muud II lisas nimetatud arenenud osalised võivad artikli 10 rakendamiseks vajalikke rahalisi ressursse tagada ja arengumaade hulka kuuluvad osalisriigid võivad neid vastu võtta ka kahe- või mitmepoolsete piirkondlike või muude mitmepoolsete kanalite kaudu.

Artikkel 12

1. Käesolevas protokollis määratletakse puhta arengu mehhanism.
2. Puhta arengu mehhanismi kohaldamise eesmärk on aidata I lisas nimetatud osalistel järgida säästva arengu põhimõtteid ja aidata kaasa konventsiooni lõppeesmärgi saavutamisele ning I lisas nimetatud osalistel täita artiklis 3 ettenähtud kohustust piirata ja vähendada heitkoguseid.
3. Puhta arengu mehhanismi kehtestamise alusel:
  - a) saab I lisas nimetatud osaline kasu heitkoguste vähendamise projektidest; ja
  - b) I lisas nimetatud osalised võivad selliste projektide tulemusena saavutatud tõendatud heitkoguste vähendamist kasutada selleks, et täita artiklis 3 sätestatud õhkuheite koguselise piiramise ja vähendamise kohustuse osa, mille määrab kindlaks protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents.
4. Puhta arengu mehhanismi järgimist kontrollib ja asjakohast tegevust juhendab protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents ning mehhanismi täitmise järele valvab puhta arengu mehhanismi täitevorgan.
5. Projekti elluviimise tulemusel heitkoguste vähendamist tõendavad protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi poolt määratud üksused, arvestades:
  - a) projektis osalemise vabatahtlikkust;
  - b) kliimamuutuste leevendamise seotud tegelikku, mõõdetavat ja pikaajalist kasu; ja
  - c) heitkoguste vähenemise sellist ulatust, mis ületab projektita tegevusest tuleneva vähenemise.
6. Puhta arengu mehhanism aitab vajadusel korraldada projektile vastava tõendatava tegevuse rahastamist.
7. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents töötab oma esimesel istungil välja menetlusviisid ja -toimingud selguse ja arusaadavuse, tõhususe ning aruandlussuutlikkuse tagamiseks sõltumatu auditi ning projektile vastava tegevuse tõendamise teel.
8. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents tagab, et osa nõuetekohasele projektile vastava tegevusega saadud sissetulekust kasutatakse halduskulude katteks ning selleks, et aidata kliimamuutuste kahjulike mõjude suhtes eriti tundlike arengumaade hulka kuuluvatel osalistel katta kliimamuutustega kohanemisega seotud kulud.
9. Puhta arengu mehhanismis, sh eespool lõikes 3 punktis a nimetatud meetmetes ning tõendatud heitkoguste vähendamise ühikute omandamises võivad osaleda era- ja/või avalik-õiguslikud subjektid ning selle suhtes rakenduvad puhta arengu mehhanismi täitevorgani juhised.
10. Aastast 2000 kuni esimese kohustusperioodi alguseni omandatud tõendatud heitkoguste vähendamist võib kasutada panusena esimese kohustusperioodi kohustuste täitmiseks.

Artikkel 13

1. Konventsiooni kõrgeim organ osaliste konverents toimib protokolliosaliste koosolekuna.
2. Konventsiooniosaline, kes ei ole protokolliosaline, võib protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi istungitel osaleda vaatlejana. Kui osaliste konverents toimib protokolliosaliste koosolekuna, teevad protokolliga koostööd üksnes protokolliosalised.
3. Kui osaliste konverents toimib protokolliosaliste koosolekuna, asendatakse ainult konventsiooniosalist esindav konverentsi büroo liige uue liikmega, kelle valivad protokolliosalised endi hulgast.
4. Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents teostab korrapäraselt järelevalvet protokolliga rakendamise üle ja oma volituste piires teeb protokolliga kohaldamiseks vajalikke otsuseid. Ta täidab selle protokolliga määratud järgmisi ülesandeid:
  - a) hindab talle protokolliga määratud alusel antava informatsiooni põhjal, kuidas protokolliosalised protokolliga rakendavad, missugune on protokolliga määratud alusel võetavate meetmete üldine mõju sealjuures mõju eriti keskkonnale ning sotsiaal- ja majandusseisundile ning nende kogumõju ja kui suurt edu on konventsiooni eesmärgi täitmises saavutatud;
  - b) võttes vajalikul määral arvesse kõigi konventsiooni artikli 4 lõikes 2 punktis d ja artikli 7 lõikes 2 sätestatud läbivaatamiste tulemusi, vaatab perioodiliselt läbi käesoleva protokolliga määratud alusel võetavate meetmete üldine mõju sealjuures mõju eriti keskkonnale ning sotsiaal- ja majandusseisundile ning nende kogumõju ja kui suurt edu on konventsiooni eesmärgi täitmises saavutatud;
  - c) edendab ja soodustab kliimamuutuste ja nende mõju vähendamiseks osalistes rakendatavaid abinõusid käsitleva informatsiooni vahetust, arvestades osaliste erisugust olukorda, vastutust ja suutlikkust ning neile protokolliga määratud kohustusi;
  - d) aitab vähemalt kahe osalise taotlusel neil koordineerida kliimamuutuste ja nende mõju vähendamiseks abinõude rakendamist, arvestades osaliste erisugust olukorda, vastutust ja suutlikkust ning neile protokolliga määratud kohustusi;
  - e) konventsiooni eesmärgi ja protokolliga määratud alusel võetavate meetmete üldine mõju sealjuures mõju eriti keskkonnale ning sotsiaal- ja majandusseisundile ning nende kogumõju ja kui suurt edu on konventsiooni eesmärgi täitmises saavutatud;
  - f) annab soovitusi protokolliga määratud alusel võetavate meetmete üldine mõju sealjuures mõju eriti keskkonnale ning sotsiaal- ja majandusseisundile ning nende kogumõju ja kui suurt edu on konventsiooni eesmärgi täitmises saavutatud;
  - g) võtab meetmeid artikli 11 lõikes 2 käsitletud täiendavate rahaliste ressursside saamiseks;
  - h) asutab protokolliga määratud alusel võetavate meetmete üldine mõju sealjuures mõju eriti keskkonnale ning sotsiaal- ja majandusseisundile ning nende kogumõju ja kui suurt edu on konventsiooni eesmärgi täitmises saavutatud;
  - i) vajaduse korral taotleb ja kasutab pädevate rahvusvaheliste organisatsioonide ning valitsusvaheliste ja valitsusväliste organisatsioonide teenuseid ja informatsiooni ning teeb nendega koostööd; ja
  - j) täidab muid protokolliga määratud alusel võetavate meetmete üldine mõju sealjuures mõju eriti keskkonnale ning sotsiaal- ja majandusseisundile ning nende kogumõju ja kui suurt edu on konventsiooni eesmärgi täitmises saavutatud.
5. Kui osaliste konverentsi otsused alusel ei otsusta teisiti, rakendatakse osaliste konverentsi menetluskorda ja konventsioonis ettenähtud rahastamismenetlust protokolliga suhtes mutatis mutandis.
6. Protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi esimese istungi kutsub sekretariaat kokku samaks ajaks, kui pärast protokolliga määratud alusel võetavate meetmete üldine mõju sealjuures mõju eriti keskkonnale ning sotsiaal- ja majandusseisundile ning nende kogumõju ja kui suurt edu on konventsiooni eesmärgi täitmises saavutatud. Protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi järgmised korralised istungid peetakse igal aastal samal ajal osaliste konverentsi korraliste istungitega, kui protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents ei otsusta teisiti.
7. Protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi erakorralisi istungeid peetakse ajal, mida peab vajalikuks käesoleva protokolliga määratud alusel võetavate meetmete üldine mõju sealjuures mõju eriti keskkonnale ning sotsiaal- ja majandusseisundile ning nende kogumõju ja kui suurt edu on konventsiooni eesmärgi täitmises saavutatud. Kui seda taotlust toetab vähemalt üks kolmandik osalistest kuue kuu jooksul alates kuupäevast, mil sekretariaat edastab taotluse osalistele.
8. Ühinenud Rahvaste Organisatsioon või selle allasutus või Rahvusvaheline Aatomienergia Agentuur või ühe või teise organisatsiooni liikmesriik või vaatlejariik, kes ei ole konventsiooniosaline, võib protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi istungil olla esindatud vaatlejana. Protokolliga määratud alusel võetavate meetmete üldine mõju sealjuures mõju eriti keskkonnale ning sotsiaal- ja majandusseisundile ning nende kogumõju ja kui suurt edu on konventsiooni eesmärgi täitmises saavutatud.

reguleeritavas valdkonnas pädev rahvusvaheline institutsioon või riigi valitsusasutus või valitsusväline institutsioon, kes on sekretariaadile teatanud soovist olla esindatud protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi istungil vaatejana, võib saada selleks loa, välja arvatud juhul, kui vähemalt üks kolmandik kohalviibivaist osalistest on selle vastu. Vaatlejate juurdepääsu ja osalemise suhtes kohaldatakse lõikes 5 nimetatud menetlust.

Artikkel 14

1. Protokollis sekretariaadi ülesandeid täidab konventsiooni artikli 8 kohaselt asutatud sekretariaat.
2. Sekretariaadi ülesandeid käsitlevat konventsiooni artikli 8 lõiget 2 ja sekretariaadi töö korraldamist käsitlevat konventsiooni artikli 8 lõiget 3 kohaldatakse protokollis suhtes mutatis mutandis. Peale selle täidab sekretariaat talle käesoleva protokolliga pandud funktsioone.

Artikkel 15

1. Konventsiooni artiklite 9 ja 10 alusel asutatud teaduse ja tehnika küsimustes nõustav organ ja täidesaatev organ täidavad teaduse ning tehnika küsimustes vastavalt nõustava ja täidesaatva organi funktsiooni ka protokollis järgi. Nende kahe organi funktsioonide täitmist käsitlevaid konventsiooni sätteid kohaldatakse protokollis suhtes mutatis mutandis. Protokollis teaduse ja tehnika küsimustes nõustava organi ja täidesaatva organi istungeid peetakse samal ajal konventsiooni teaduse ja tehnika küsimustes nõustava organi ja täidesaatva organi istungitega.
2. Konventsiooniosaline, kes ei ole protokolliosaline, võib protokollis organi istungil osaleda vaatejana. Kui konventsiooni organ toimib protokollis organina, osaleb protokollis alusel otsuste tegemises üksnes protokolliosaline.
3. Kui konventsiooni artiklite 9 ja 10 alusel asutatud organ täidab oma ülesandeid protokollis seotud asjades ja kui selle organi büroo liige esindab üksnes konventsiooniosalist, asendatakse ta uue liikmega, kelle valivad protokolliosalised endi hulgast.

Artikkel 16

Protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents käsitleb protokollis suhtes konventsiooni artiklis 13 käsitletud mitmepoolse nõustamismenetluse kohaldamist ja vajaduse korral muudab asjakohast menetlust, arvestades osaliste konverentsi otsuseid. Mis tahes mitmepoolne nõustamismenetlus, mida võidakse kohaldada käesoleva protokollis suhtes, toimib ilma et ta piiraks vastavalt artiklile 18 kehtestatud menetluste ja mehhanismide kohaldamist.

Artikkel 17

Heitkogustega kauplemise ja selle kontrollimise ning asjaomase aruandluse ja arvepidamise põhimõtted ning meetodid ja juhendid kehtestab osaliste konverents. Lisas B nimetatud osalised võivad heitkogustega kauplemises osaleda artiklis 3 ettenähtud kohustuste täitmiseks. Heitkogustega kauplemine toetab meetmeid, mida nimetatud artiklis käsitletud heitkoguste piiramise ja vähendamise kohustuste täitmiseks võtavad osalised.

Artikkel 18

Esimesel istungil töötab protokolliosaliste koosolekuna toimiv osaliste konverents protokollis rikkumise juhtude selgitamiseks ja käsitlemiseks välja asjakohased ja efektiivsed menetlused ja mehhanismid käesoleva protokollis rakendamata jätmise juhtude kindlaksmääramiseks ja käsitlemiseks, sh töötab välja kohaldamata jätmise tagajärgede näidismekirja, võttes arvesse täitmatajätmise põhjuse, liigi, ulatuse ja sageduse. Mis tahes käesolevas artiklis sätestatud menetlused ja mehhanismid, mis toovad kaasa siduvaid tagajärgi, võetakse vastu käesoleva protokollis muudatusena.

Artikkel 19

Protokolli suhtes kohaldatakse konventsiooni artikli 14 vaidluste lahendamist käsitlevaid sätteid mutatis mutandis.

Artikkel 20

1. Osalisel on õigus teha protokolliga muutmise ettepanekuid.
2. Protokolli muudatus võetakse vastu protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi korralisel istungil. Muudatusettepaneku teksti edastab sekretariaat osalistele vähemalt kuus kuud enne koosolekut, kus on kavas muudatus vastu võtta. Sekretariaat edastab muudatusettepaneku teksti konventsiooniosalistele ja konventsioonile alla kirjutanud riikidele ning teadmiseks konventsiooni hoiulevõtjale.
3. Osalised rakendavad abinõusid, et jõuda protokollis muudatuse tegemise suhtes kokkuleppele konsensuse teel. Kui jõupingutused konsensuse saavutamiseks on ammendatud ja kokkuleppele ei jõuta, on viimane abinõu võtta muudatus vastu koosolekul viibivate ja hääletavate osaliste kolmeneljandikulise poolthäälte enamusega. Vastuvõetud muudatuse teksti edastab sekretariaat hoiulevõtjale, kes saadab selle vastuvõtmiseks kõigile osalistele.
4. Muudatuse vastuvõtmise kiri saadetakse hoiulevõtjale. Lõike 3 kohaselt vastuvõetud muudatus jõustub selle vastuvõtnud osaliste suhtes üheksakümnenal päeval pärast seda, kui hoiulevõtja on saanud vastuvõtmiskirja vähemalt kolmelt neljandikult protokolliosalistelt.
5. Muu osalise suhtes jõustub muudatus üheksakümnenal päeval pärast seda, kui hoiulevõtja on temalt paranduse vastuvõtmise kirja kätte saanud.

Artikkel 21

1. Protokolli lisad on selle lahutamatud osad ning kui ei ole ette nähtud teisiti, käsitatakse protokolliga kohtades tehtud viidet viitena protokolliga lisale. Pärast protokolliga jõustumist vastuvõetud lisas võib esitada üksnes nimekirja ja vormide näidiseid ning muud selgitavat teadus-, tehnika-, menetlus- või haldusteavet.
2. Osaline võib teha ettepanekuid käesoleva protokolliga lisade ja nende muudatuste kohta.
3. Protokolli lisa ja selle muudatus võetakse vastu protokolliosaliste koosolekuna toimiva osaliste konverentsi korralisel istungil. Uue lisa teksti või lisa muudatuse kohta tehtud ettepaneku teksti edastab sekretariaat osalistele vähemalt kuus kuud enne koosolekut, kus uus lisa või lisa muudatus kavatakse vastu võtta. Sekretariaat edastab uue lisa teksti või lisa muudatuse kohta tehtud ettepaneku teksti konventsiooniosalistele ja konventsioonile alla kirjutanud riikidele ning teadmiseks konventsiooni hoiulevõtjale.
4. Osalised rakendavad abinõusid, et jõuda protokolliga uue lisa vastuvõtmises või lisa muutmises kokkuleppele konsensuse teel. Kui jõupingutused konsensuse saavutamiseks on ammendatud ja kokkuleppele ei jõuta, on viimane abinõu võtta uus lisa või lisa muudatus vastu koosolekul viibivate ja hääletavate osaliste kolmeneljandikulise poolthäälte enamusega. Vastuvõetud lisa või lisa muudatuse teksti edastab sekretariaat hoiulevõtjale, kes saadab selle vastuvõtmiseks kõigile osalistele.
5. Uus lisa või lisa muudatus jõustub protokolliosalise suhtes kuue kuu möödumisel päevast, millal hoiulevõtja on teinud talle lisa või lisa muudatuse vastuvõtmise teatavaks; see ei kehti lõigete 3 ja 4 kohaselt vastuvõetud lisade A ja B muudatuste kohta; lisa või lisa muudatus ei jõustu nende osaliste suhtes, kes on hoiulevõtjale sama aja jooksul kirjalikult teatanud, et ta jätab lisa või selle muudatuse vastu võtmata. Kui osaline võtab lisa või selle muudatuse vastu võtmata jätmise teate tagasi, jõustub lisa või selle muudatus tema suhtes üheksakümnenal päeval pärast seda, kui hoiulevõtja on teate tagasivõtmise kirja kätte saanud.

6. Kui lisaga või selle muudatusega samal ajal võetakse vastu protokoll muudatus, jõustuvad lisa või lisa muudatus ja protokoll muudatus ühel ajal.

7. Protokoll lisa A või B muudatus võetakse vastu ja see jõustub artiklis 20 ettenähtud menetluse kohaselt tingimusel, et lisa B muudatus võetakse vastu asjaomase osalise kirjalikul nõusolekul.

Artikkel 22

1. Osalisel on üks hääl, välja arvatud lõikes 2 nimetatud juhtudel.

2. Piirkonna majanduskoostöö organisatsioonil on tema pädevusse kuuluvas asjas õigus kasutada oma hääleõigust ja tema häälte arv võrdub nende liikmesriikide arvuga, kes on protokolliosalised. Organisatsioon ei kasuta oma hääleõigust, kui hääleõigust kasutab tema liikmesriik, ja kasutab hääleõigust, kui liikmesriik oma hääleõigust ei kasuta.

Artikkel 23

Protokoll hoiulevõtja on ÜRO peasekretär.

Artikkel 24

1. Protokoll on allakirjutamiseks avatud neile riikidele ja piirkonna majanduskoostöö organisatsioonidele, kes on konventsiooniosalised; nimetatud riigid ja organisatsioonid ratifitseerivad, võtavad vastu või kinnitavad konventsiooni. Protokoll on allakirjutamiseks avatud 16. märtsist 1998 kuni 15. märtsini 1999 ÜRO peakorteris New Yorgis. Protokoll on avatud ühinemiseks alates sellele päevale järgnevast päevast, mil see suletakse allakirjutamiseks. Protokoll ratifitseerimis-, vastuvõtmis-, kinnitamis- või ühinemiskiri edastatakse hoiulevõtjale.

2. Protokolliosaliseks saav piirkonna majanduskoostöö organisatsioon täidab protokollis ettenähtud kohustusi sellest sõltumata, kas tema liikmesriigid on protokolliosalised. Kui protokolliosalised on organisatsioon ja selle liikmesriik või liikmesriigid, otsustavad organisatsioon ja selle liikmesriigid, kuidas jaotada vastutust protokolliga ettenähtud kohustuste täitmisel. Sellistel juhtudel ei ole organisatsioonil ja selle liikmesriikidel õigust kasutada protokollis ettenähtud õigusi samaaegselt.

3. Piirkonna majanduskoostöö organisatsioon teeb oma ratifitseerimis-, vastuvõtmis-, kinnitamis- või ühinemiskirjas teatavaks, milline on tema pädevus protokolliga reguleeritud valdkonnas. Organisatsioon teatab oma pädevuse olulisest muutumisest hoiulevõtjale, kes informeerib sellest osalisi.

Artikkel 25

1. Protokoll jõustub üheksakümnnendal päeval pärast seda, kui vähemalt 55 konventsiooniosalist, nende hulgas I lisas nimetatud osalised, kes kokku on õhku paisanud üle 55 protsendi I lisas nimetatud osaliste süsinikdioksiidi õhkuheite 1990. aasta üldkogusest, on edastanud oma ratifitseerimis-, vastuvõtmis-, kinnitamis- või ühinemiskirja hoiulevõtjale.

2. Esimeses lisas nimetatud osaliste süsinikdioksiidi õhkuheite 1990. aasta üldkogus on käesoleva artikli tähenduses suurus, millest I lisas nimetatud protokolliosalised on teatanud enne protokoll vastuvõtmist või selle vastuvõtmise päeval oma riigi esimeses aruandes, mis on esitatud konventsiooni artikli 12 kohaselt.

3. Kui riik või piirkonna majanduskoostöö organisatsioon ratifitseerib protokoll või võtab selle vastu või kinnitab selle või ühineb protokolliga pärast seda, kui protokoll jõustumise kohta lõikes 1 ettenähtud nõuded on täidetud, jõustub protokoll tema suhtes üheksakümnnendal päeval pärast ratifitseerimis-, vastuvõtmis-, kinnitamis- või ühinemiskirja hoiuleandmist.

4. Käesoleva artikli kohaselt ei käsitata piirkonna majanduskoostöö organisatsiooni hoiuleantud kirja tema liikmesriikide kirjade täiendusena.

Artikkel 26

Protokolli suhtes ei või teha reservatsioone.

Artikkel 27

1. Osaline võib protokollile selle hoiulevõtjale saadetava kirjaliku teatega alati denonsseerida, kui tema suhtes protokollile jõustumisest on möödunud kolm aastat.
2. Denonsseerimine jõustub ühe aasta möödumisel päevast, mil hoiulevõtja on denonsseerimisteate kätte saanud, või denonsseerimisteates märgitud hilisemal ajal.
3. Kui osaline denonsseerib konventsiooni, tähendab see, et ta on enda suhtes ühtaegu denonsseerinud protokollile.

Artikkel 28

Protokolli originaal, mille araabia-, hiina-, hispaania-, inglise-, prantsuse- ja venekeelne tekst on võrdselt autentsed, antakse hoiule ÜRO peasekretärile.

Vastu võetud üheteistkümnendal detsembril 1997. aastal Kyotos.

Selle tõenduseks on täievolilised esindajad nimetatud kuupäevadel protokollile alla kirjutanud.

Lisa A

Kasvuhoonegaasid

Süsinikdioksiid (CO₂)

Metaan (CH₄)

Dilämmastikoksiid (N₂O)

Fluorosüivesinikud (HFCs)

Perfluorosüivesinikud (PFCs)

Väävelheksafluoriid (SF₆)

Majandusharu ja heiteallika liik

Energeetika

Kütuse põletamine

Energeetikatööstus

Töötlev tööstus ja ehitus

Veondus

Muud majandusharud

Muud allikad

Kütustest pärinevad lenduvad heitmed

Tahked kütused

Nafta ja maagaas

Muud kütused

Tööstus

Maavarade kaevandamine

Keemiatööstus

Metallitootmine

Muu tootmine

Halogeensüivesinike ja väävelheksafluoriidi tootmine

Halogeensüivesinike ja väävelheksafluoriidi tarbimine

Muu tootmine

Lahustite ja muude toodete kasutamine

Põllumajandus

Soolesisene fermentatsioon

Sõnnikukäitlus

Riisikasvatus

Mullaharimine

Savannide tahtlik põletamine

Põllumajandusjääkide välioludes põletamine

Muud protsessid

Jäätmekäitlus

Tahkete jäätmete maismaal ladustamine

Reoveekäitlus

Jäätmete põletamine

Muu tegevus

Lisa B

Osalisriik	Osaliste õhkuheitekoguste piiramise ja vähendamise kohustused (protsent alusaasta või -perioodi kogusest)
Ameerika Ühendriigid	93
Austraalia	108
Austria	92
Belgia	92
Bulgaaria*	92
Eesti*	92
Euroopa Ühendus	92
Hispaania	92
Holland	92
Horvaatia*	95
Iirimaa	92
Island	110
Itaalia	92
Jaapan	94
Kanada	94
Kreeka	92
Läti*	92
Leedu*	92
Liechtenstein	92
Luksemburg	92
Monako	92
Norra	101
Poola*	94
Portugal	92
Prantsusmaa	92
Rootsi	92
Rumeenia*	92
Saksamaa	92
Slovakkia*	92
Sloveenia*	92
Soome	92
Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik	92
Šveits	92
Taani	92
Tšehhi*	92
Ukraina*	100
Ungari*	94
Uus-Meremaa	100
Vene Föderatsioon*	100

* Turumajandusele üleminevad riigid.

KYOTO PROTOCOL TO THE UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE

The Parties to this Protocol,

Being Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change, hereinafter referred to as “the Convention”,

In pursuit of the ultimate objective of the Convention as stated in its Article 2,

Recalling the provisions of the Convention,

Being guided by Article 3 of the Convention,

Pursuant to the Berlin Mandate adopted by decision 1/CP.1 of the Conference of the Parties to the Convention at its first session,

Have agreed as follows:

Article 1

For the purposes of this Protocol, the definitions contained in Article 1 of the Convention shall apply. In addition:

1. “Conference of the Parties” means the Conference of the Parties to the Convention.
2. “Convention” means the United Nations Framework Convention on Climate Change, adopted in New York on 9 May 1992.
3. “Intergovernmental Panel on Climate Change” means the Intergovernmental Panel on Climate Change established in 1988 jointly by the World Meteorological Organization and the United Nations Environment Programme.
4. “Montreal Protocol” means the Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer, adopted in Montreal on 16 September 1987 and as subsequently adjusted and amended.
5. “Parties present and voting” means Parties present and casting an affirmative or negative vote.
6. “Party” means, unless the context otherwise indicates, a Party to this Protocol.
7. “Party included in Annex I” means a Party included in Annex I to the Convention, as may be amended, or a Party which has made a notification under Article 4, paragraph 2(g), of the Convention.

Article 2

1. Each Party included in Annex I, in achieving its quantified emission limitation and reduction commitments under Article 3, in order to promote sustainable development, shall:

(a) Implement and/or further elaborate policies and measures in accordance with its national circumstances, such as:

- (i) Enhancement of energy efficiency in relevant sectors of the national economy;
- (ii) Protection and enhancement of sinks and reservoirs of greenhouse gases not controlled by the Montreal Protocol, taking into account its commitments under relevant international environmental agreements; promotion of sustainable forest management practices, afforestation and reforestation;
- (iii) Promotion of sustainable forms of agriculture in light of climate change considerations;
- (iv) Research on, and promotion, development and increased use of, new and renewable forms of energy, of carbon dioxide sequestration technologies and of advanced and innovative environmentally sound technologies;
- (v) Progressive reduction or phasing out of market imperfections, fiscal incentives, tax and duty exemptions and subsidies in all greenhouse gas emitting sectors that run counter to the objective of the Convention and application of market instruments;
- (vi) Encouragement of appropriate reforms in relevant sectors aimed at promoting policies and measures which limit or reduce emissions of greenhouse gases not controlled by the Montreal Protocol;

(vii) Measures to limit and/or reduce emissions of greenhouse gases not controlled by the Montreal Protocol in the transport sector;

(viii) Limitation and/or reduction of methane emissions through recovery and use in waste management, as well as in the production, transport and distribution of energy;

(b) Cooperate with other such Parties to enhance the individual and combined effectiveness of their policies and measures adopted under this Article, pursuant to Article 4, paragraph 2(e)(i), of the Convention. To this end, these Parties shall take steps to share their experience and exchange information on such policies and measures, including developing ways of improving their comparability, transparency and effectiveness. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, at its first session or as soon as practicable thereafter, consider ways to facilitate such cooperation, taking into account all relevant information.

2. The Parties included in Annex I shall pursue limitation or reduction of emissions of greenhouse gases not controlled by the Montreal Protocol from aviation and marine bunker fuels, working through the International Civil Aviation Organization and the International Maritime Organization, respectively.

3. The Parties included in Annex I shall strive to implement policies and measures under this Article in such a way as to minimize adverse effects, including the adverse effects of climate change, effects on international trade, and social, environmental and economic impacts on other Parties, especially developing country Parties and in particular those identified in Article 4, paragraphs 8 and 9, of the Convention, taking into account Article 3 of the Convention. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol may take further action, as appropriate, to promote the implementation of the provisions of this paragraph.

4. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, if it decides that it would be beneficial to coordinate any of the policies and measures in paragraph 1(a) above, taking into account different national circumstances and potential effects, shall consider ways and means to elaborate the coordination of such policies and measures.

Article 3

1. The Parties included in Annex I shall, individually or jointly, ensure that their aggregate anthropogenic carbon dioxide equivalent emissions of the greenhouse gases listed in Annex A do not exceed their assigned amounts, calculated pursuant to their quantified emission limitation and reduction commitments inscribed in Annex B and in accordance with the provisions of this Article, with a view to reducing their overall emissions of such gases by at least 5 per cent below 1990 levels in the commitment period 2008 to 2012.

2. Each Party included in Annex I shall, by 2005, have made demonstrable progress in achieving its commitments under this Protocol.

3. The net changes in greenhouse gas emissions by sources and removals by sinks resulting from direct human-induced land-use change and forestry activities, limited to afforestation, reforestation and deforestation since 1990, measured as verifiable changes in carbon stocks in each commitment period, shall be used to meet the commitments under this Article of each Party included in Annex I. The greenhouse gas emissions by sources and removals by sinks associated with those activities shall be reported in a transparent and verifiable manner and reviewed in accordance with Articles 7 and 8.

4. Prior to the first session of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, each Party included in Annex I shall provide, for consideration by the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice, data to establish its level of carbon stocks in 1990 and to enable an estimate to be made of its changes in carbon stocks in subsequent years. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, at its first session or as soon as practicable thereafter, decide upon modalities, rules and guidelines as to how, and which, additional human-induced activities related to changes in greenhouse gas emissions by sources and removals by sinks in the agricultural soils and the land-use change and forestry categories shall be added to, or subtracted from, the

assigned amounts for Parties included in Annex I, taking into account uncertainties, transparency in reporting, verifiability, the methodological work of the Intergovernmental Panel on Climate Change, the advice provided by the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice in accordance with Article 5 and the decisions of the Conference of the Parties. Such a decision shall apply in the second and subsequent commitment periods. A Party may choose to apply such a decision on these additional human-induced activities for its first commitment period, provided that these activities have taken place since 1990.

5. The Parties included in Annex I undergoing the process of transition to a market economy whose base year or period was established pursuant to decision 9/CP.2 of the Conference of the Parties at its second session shall use that base year or period for the implementation of their commitments under this Article. Any other Party included in Annex I undergoing the process of transition to a market economy which has not yet submitted its first national communication under Article 12 of the Convention may also notify the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol that it intends to use an historical base year or period other than 1990 for the implementation of its commitments under this Article. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall decide on the acceptance of such notification.

6. Taking into account Article 4, paragraph 6, of the Convention, in the implementation of their commitments under this Protocol other than those under this Article, a certain degree of flexibility shall be allowed by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol to the Parties included in Annex I undergoing the process of transition to a market economy.

7. In the first quantified emission limitation and reduction commitment period, from 2008 to 2012, the assigned amount for each Party included in Annex I shall be equal to the percentage inscribed for it in Annex B of its aggregate anthropogenic carbon dioxide equivalent emissions of the greenhouse gases listed in Annex A in 1990, or the base year or period determined in accordance with paragraph 5 above, multiplied by five. Those Parties included in Annex I for whom land-use change and forestry constituted a net source of greenhouse gas emissions in 1990 shall include in their 1990 emissions base year or period the aggregate anthropogenic carbon dioxide equivalent emissions by sources minus removals by sinks in 1990 from land-use change for the purposes of calculating their assigned amount.

8. Any Party included in Annex I may use 1995 as its base year for hydrofluorocarbons, perfluorocarbons and sulphur hexafluoride, for the purposes of the calculation referred to in paragraph 7 above.

9. Commitments for subsequent periods for Parties included in Annex I shall be established in amendments to Annex B to this Protocol, which shall be adopted in accordance with the provisions of Article 21, paragraph 7. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall initiate the consideration of such commitments at least seven years before the end of the first commitment period referred to in paragraph 1 above.

10. Any emission reduction units, or any part of an assigned amount, which a Party acquires from another Party in accordance with the provisions of Article 6 or of Article 17 shall be added to the assigned amount for the acquiring Party.

11. Any emission reduction units, or any part of an assigned amount, which a Party transfers to another Party in accordance with the provisions of Article 6 or of Article 17 shall be subtracted from the assigned amount for the transferring Party.

12. Any certified emission reductions which a Party acquires from another Party in accordance with the provisions of Article 12 shall be added to the assigned amount for the acquiring Party.

13. If the emissions of a Party included in Annex I in a commitment period are less than its assigned amount under this Article, this difference shall, on request of that Party, be added to the assigned amount for that Party for subsequent commitment periods.

14. Each Party included in Annex I shall strive to implement the commitments mentioned in paragraph 1 above in such a way as to minimize adverse social, environmental and economic impacts on developing country Parties, particularly those identified in Article 4, paragraphs 8 and 9, of the Convention. In line with relevant decisions of the Conference of the Parties on the implementation of those paragraphs, the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, at its first session, consider what actions are necessary to minimize the adverse effects of climate change and/or the impacts of response measures on Parties referred to in those paragraphs. Among the issues to be considered shall be the establishment of funding, insurance and transfer of technology.

Article 4

1. Any Parties included in Annex I that have reached an agreement to fulfil their commitments under Article 3 jointly, shall be deemed to have met those commitments provided that their total combined aggregate anthropogenic carbon dioxide equivalent emissions of the greenhouse gases listed in Annex A do not exceed their assigned amounts calculated pursuant to their quantified emission limitation and reduction commitments inscribed in Annex B and in accordance with the provisions of Article 3. The respective emission level allocated to each of the Parties to the agreement shall be set out in that agreement.

2. The Parties to any such agreement shall notify the secretariat of the terms of the agreement on the date of deposit of their instruments of ratification, acceptance or approval of this Protocol, or accession thereto. The secretariat shall in turn inform the Parties and signatories to the Convention of the terms of the agreement.

3. Any such agreement shall remain in operation for the duration of the commitment period specified in Article 3, paragraph 7.

4. If Parties acting jointly do so in the framework of, and together with, a regional economic integration organization, any alteration in the composition of the organization after adoption of this Protocol shall not affect existing commitments under this Protocol. Any alteration in the composition of the organization shall only apply for the purposes of those commitments under Article 3 that are adopted subsequent to that alteration.

5. In the event of failure by the Parties to such an agreement to achieve their total combined level of emission reductions, each Party to that agreement shall be responsible for its own level of emissions set out in the agreement.

6. If Parties acting jointly do so in the framework of, and together with, a regional economic integration organization which is itself a Party to this Protocol, each member State of that regional economic integration organization individually, and together with the regional economic integration organization acting in accordance with Article 24, shall, in the event of failure to achieve the total combined level of emission reductions, be responsible for its level of emissions as notified in accordance with this Article.

Article 5

1. Each Party included in Annex I shall have in place, no later than one year prior to the start of the first commitment period, a national system for the estimation of anthropogenic emissions by sources and removals by sinks of all greenhouse gases not controlled by the Montreal Protocol. Guidelines for such national systems, which shall incorporate the methodologies specified in paragraph 2 below, shall be decided upon by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol at its first session.

2. Methodologies for estimating anthropogenic emissions by sources and removals by sinks of all greenhouse gases not controlled by the Montreal Protocol shall be those accepted by the Intergovernmental Panel on Climate Change and agreed upon by the Conference of the Parties at its third session. Where such methodologies are not used, appropriate adjustments shall be applied according to

methodologies agreed upon by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol at its first session. Based on the work of, inter alia, the Intergovernmental Panel on Climate Change and advice provided by the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice, the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall regularly review and, as appropriate, revise such methodologies and adjustments, taking fully into account any relevant decisions by the Conference of the Parties. Any revision to methodologies or adjustments shall be used only for the purposes of ascertaining compliance with commitments under Article 3 in respect of any commitment period adopted subsequent to that revision.

3. The global warming potentials used to calculate the carbon dioxide equivalence of anthropogenic emissions by sources and removals by sinks of greenhouse gases listed in Annex A shall be those accepted by the Intergovernmental Panel on Climate Change and agreed upon by the Conference of the Parties at its third session. Based on the work of, inter alia, the Intergovernmental Panel on Climate Change and advice provided by the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice, the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall regularly review and, as appropriate, revise the global warming potential of each such greenhouse gas, taking fully into account any relevant decisions by the Conference of the Parties. Any revision to a global warming potential shall apply only to commitments under Article 3 in respect of any commitment period adopted subsequent to that revision.

Article 6

1. For the purpose of meeting its commitments under Article 3, any Party included in Annex I may transfer to, or acquire from, any other such Party emission reduction units resulting from projects aimed at reducing anthropogenic emissions by sources or enhancing anthropogenic removals by sinks of greenhouse gases in any sector of the economy, provided that:

- (a) Any such project has the approval of the Parties involved;
- (b) Any such project provides a reduction in emissions by sources, or an enhancement of removals by sinks, that is additional to any that would otherwise occur;
- (c) It does not acquire any emission reduction units if it is not in compliance with its obligations under Articles 5 and 7; and
- (d) The acquisition of emission reduction units shall be supplemental to domestic actions for the purposes of meeting commitments under Article 3.

2. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol may, at its first session or as soon as practicable thereafter, further elaborate guidelines for the implementation of this Article, including for verification and reporting.

3. A Party included in Annex I may authorize legal entities to participate, under its responsibility, in actions leading to the generation, transfer or acquisition under this Article of emission reduction units.

4. If a question of implementation by a Party included in Annex I of the requirements referred to in this Article is identified in accordance with the relevant provisions of Article 8, transfers and acquisitions of emission reduction units may continue to be made after the question has been identified, provided that any such units may not be used by a Party to meet its commitments under Article 3 until any issue of compliance is resolved.

Article 7

1. Each Party included in Annex I shall incorporate in its annual inventory of anthropogenic emissions by sources and removals by sinks of greenhouse gases not controlled by the Montreal Protocol, submitted in accordance with the relevant decisions of the Conference of the Parties, the necessary supplementary information for the purposes of ensuring compliance with Article 3, to be determined in accordance with paragraph 4 below.

2. Each Party included in Annex I shall incorporate in its national communication, submitted under Article 12 of the Convention, the supplementary information necessary to demonstrate compliance with its commitments under this Protocol, to be determined in accordance with paragraph 4 below.

3. Each Party included in Annex I shall submit the information required under paragraph 1 above annually, beginning with the first inventory due under the Convention for the first year of the commitment period after this Protocol has entered into force for that Party. Each such Party shall submit the information required under paragraph 2 above as part of the first national communication due under the Convention after this Protocol has entered into force for it and after the adoption of guidelines as provided for in paragraph 4 below. The frequency of subsequent submission of information required under this Article shall be determined by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, taking into account any timetable for the submission of national communications decided upon by the Conference of the Parties.

4. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall adopt at its first session, and review periodically thereafter, guidelines for the preparation of the information required under this Article, taking into account guidelines for the preparation of national communications by Parties included in Annex I adopted by the Conference of the Parties. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall also, prior to the first commitment period, decide upon modalities for the accounting of assigned amounts.

Article 8

1. The information submitted under Article 7 by each Party included in Annex I shall be reviewed by expert review teams pursuant to the relevant decisions of the Conference of the Parties and in accordance with guidelines adopted for this purpose by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol under paragraph 4 below. The information submitted under Article 7, paragraph 1, by each Party included in Annex I shall be reviewed as part of the annual compilation and accounting of emissions inventories and assigned amounts. Additionally, the information submitted under Article 7, paragraph 2, by each Party included in Annex I shall be reviewed as part of the review of communications.

2. Expert review teams shall be coordinated by the secretariat and shall be composed of experts selected from those nominated by Parties to the Convention and, as appropriate, by intergovernmental organizations, in accordance with guidance provided for this purpose by the Conference of the Parties.

3. The review process shall provide a thorough and comprehensive technical assessment of all aspects of the implementation by a Party of this Protocol. The expert review teams shall prepare a report to the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, assessing the implementation of the commitments of the Party and identifying any potential problems in, and factors influencing, the fulfilment of commitments. Such reports shall be circulated by the secretariat to all Parties to the Convention. The secretariat shall list those questions of implementation indicated in such reports for further consideration by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol.

4. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall adopt at its first session, and review periodically thereafter, guidelines for the review of implementation of this Protocol by expert review teams taking into account the relevant decisions of the Conference of the Parties.

5. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, with the assistance of the Subsidiary Body for Implementation and, as appropriate, the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice, consider:

(a) The information submitted by Parties under Article 7 and the reports of the expert reviews thereon conducted under this Article; and

(b) Those questions of implementation listed by the secretariat under paragraph 3 above, as well as any questions raised by Parties.

6. Pursuant to its consideration of the information referred to in paragraph 5 above, the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall take decisions on any matter required for the implementation of this Protocol.

Article 9

1. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall periodically review this Protocol in the light of the best available scientific information and assessments on climate change and its impacts, as well as relevant technical, social and economic information. Such reviews shall be coordinated with pertinent reviews under the Convention, in particular those required by Article 4, paragraph 2(d), and Article 7, paragraph 2(a), of the Convention. Based on these reviews, the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall take appropriate action.

2. The first review shall take place at the second session of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. Further reviews shall take place at regular intervals and in a timely manner.

Article 10

All Parties, taking into account their common but differentiated responsibilities and their specific national and regional development priorities, objectives and circumstances, without introducing any new commitments for Parties not included in Annex I, but reaffirming existing commitments under Article 4, paragraph 1, of the Convention, and continuing to advance the implementation of these commitments in order to achieve sustainable development, taking into account Article 4, paragraphs 3, 5 and 7, of the Convention, shall:

(a) Formulate, where relevant and to the extent possible, cost-effective national and, where appropriate, regional programmes to improve the quality of local emission factors, activity data and/or models which reflect the socio-economic conditions of each Party for the preparation and periodic updating of national inventories of anthropogenic emissions by sources and removals by sinks of all greenhouse gases not controlled by the Montreal Protocol, using comparable methodologies to be agreed upon by the Conference of the Parties, and consistent with the guidelines for the preparation of national communications adopted by the Conference of the Parties;

(b) Formulate, implement, publish and regularly update national and, where appropriate, regional programmes containing measures to mitigate climate change and measures to facilitate adequate adaptation to climate change:

(i) Such programmes would, inter alia, concern the energy, transport and industry sectors as well as agriculture, forestry and waste management. Furthermore, adaptation technologies and methods for improving spatial planning would improve adaptation to climate change; and

(ii) Parties included in Annex I shall submit information on action under this Protocol, including national programmes, in accordance with Article 7; and other Parties shall seek to include in their national communications, as appropriate, information on programmes which contain measures that the Party believes contribute to addressing climate change and its adverse impacts, including the abatement of increases in greenhouse gas emissions, and enhancement of and removals by sinks, capacity building and adaptation measures;

(c) Cooperate in the promotion of effective modalities for the development, application and diffusion of, and take all practicable steps to promote, facilitate and finance, as appropriate, the transfer of, or access to, environmentally sound technologies, know-how, practices and processes pertinent to climate change, in particular to developing countries, including the formulation of policies and programmes for the effective transfer of environmentally sound technologies that are publicly owned or in the public domain and the creation of an enabling environment for the private sector, to promote and enhance the transfer of, and access to, environmentally sound technologies;

(d) Cooperate in scientific and technical research and promote the maintenance and the development of systematic observation systems and development of data archives to reduce uncertainties related to the climate system, the adverse impacts of climate change and the economic and social consequences of various response strategies, and promote the development and strengthening of endogenous capacities

and capabilities to participate in international and intergovernmental efforts, programmes and networks on research and systematic observation, taking into account Article 5 of the Convention;

(e) Cooperate in and promote at the international level, and, where appropriate, using existing bodies, the development and implementation of education and training programmes, including the strengthening of national capacity building, in particular human and institutional capacities and the exchange or secondment of personnel to train experts in this field, in particular for developing countries, and facilitate at the national level public awareness of, and public access to information on, climate change. Suitable modalities should be developed to implement these activities through the relevant bodies of the Convention, taking into account Article 6 of the Convention;

(f) Include in their national communications information on programmes and activities undertaken pursuant to this Article in accordance with relevant decisions of the Conference of the Parties; and

(g) Give full consideration, in implementing the commitments under this Article, to Article 4, paragraph 8, of the Convention.

Article 11

1. In the implementation of Article 10, Parties shall take into account the provisions of Article 4, paragraphs 4, 5, 7, 8 and 9, of the Convention.

2. In the context of the implementation of Article 4, paragraph 1, of the Convention, in accordance with the provisions of Article 4, paragraph 3, and Article 11 of the Convention, and through the entity or entities entrusted with the operation of the financial mechanism of the Convention, the developed country Parties and other developed Parties included in Annex II to the Convention shall:

(a) Provide new and additional financial resources to meet the agreed full costs incurred by developing country Parties in advancing the implementation of existing commitments under Article 4, paragraph 1(a), of the Convention that are covered in Article 10, subparagraph (a); and

(b) Also provide such financial resources, including for the transfer of technology, needed by the developing country Parties to meet the agreed full incremental costs of advancing the implementation of existing commitments under Article 4, paragraph 1, of the Convention that are covered by Article 10 and that are agreed between a developing country Party and the international entity or entities referred to in Article 11 of the Convention, in accordance with that Article.

The implementation of these existing commitments shall take into account the need for adequacy and predictability in the flow of funds and the importance of appropriate burden sharing among developed country Parties. The guidance to the entity or entities entrusted with the operation of the financial mechanism of the Convention in relevant decisions of the Conference of the Parties, including those agreed before the adoption of this Protocol, shall apply *mutatis mutandis* to the provisions of this paragraph.

3. The developed country Parties and other developed Parties in Annex II to the Convention may also provide, and developing country Parties avail themselves of, financial resources for the implementation of Article 10, through bilateral, regional and other multilateral channels.

Article 12

1. A clean development mechanism is hereby defined.

2. The purpose of the clean development mechanism shall be to assist Parties not included in Annex I in achieving sustainable development and in contributing to the ultimate objective of the Convention, and to assist Parties included in Annex I in achieving compliance with their quantified emission limitation and reduction commitments under Article 3.

3. Under the clean development mechanism:

(a) Parties not included in Annex I will benefit from project activities resulting in certified emission reductions; and

(b) Parties included in Annex I may use the certified emission reductions accruing from such project activities to contribute to compliance with part of their quantified emission limitation and reduction commitments under Article 3, as determined by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol.

4. The clean development mechanism shall be subject to the authority and guidance of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol and be supervised by an executive board of the clean development mechanism.

5. Emission reductions resulting from each project activity shall be certified by operational entities to be designated by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, on the basis of:

- (a) Voluntary participation approved by each Party involved;
- (b) Real, measurable, and long-term benefits related to the mitigation of climate change; and
- (c) Reductions in emissions that are additional to any that would occur in the absence of the certified project activity.

6. The clean development mechanism shall assist in arranging funding of certified project activities as necessary.

7. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, at its first session, elaborate modalities and procedures with the objective of ensuring transparency, efficiency and accountability through independent auditing and verification of project activities.

8. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall ensure that a share of the proceeds from certified project activities is used to cover administrative expenses as well as to assist developing country Parties that are particularly vulnerable to the adverse effects of climate change to meet the costs of adaptation.

9. Participation under the clean development mechanism, including in activities mentioned in paragraph 3(a) above and in the acquisition of certified emission reductions, may involve private and/or public entities, and is to be subject to whatever guidance may be provided by the executive board of the clean development mechanism.

10. Certified emission reductions obtained during the period from the year 2000 up to the beginning of the first commitment period can be used to assist in achieving compliance in the first commitment period.

Article 13

1. The Conference of the Parties, the supreme body of the Convention, shall serve as the meeting of the Parties to this Protocol.

2. Parties to the Convention that are not Parties to this Protocol may participate as observers in the proceedings of any session of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. When the Conference of the Parties serves as the meeting of the Parties to this Protocol, decisions under this Protocol shall be taken only by those that are Parties to this Protocol.

3. When the Conference of the Parties serves as the meeting of the Parties to this Protocol, any member of the Bureau of the Conference of the Parties representing a Party to the Convention but, at that time, not a Party to this Protocol, shall be replaced by an additional member to be elected by and from amongst the Parties to this Protocol.

4. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall keep under regular review the implementation of this Protocol and shall make, within its mandate, the decisions necessary to promote its effective implementation. It shall perform the functions assigned to it by this Protocol and shall:

- (a) Assess, on the basis of all information made available to it in accordance with the provisions of this Protocol, the implementation of this Protocol by the Parties, the overall effects of the measures taken pursuant to this Protocol, in particular environmental, economic and social effects as well as their cumulative impacts and the extent to which progress towards the objective of the Convention is being achieved;
- (b) Periodically examine the obligations of the Parties under this Protocol, giving due consideration to any reviews required by Article 4, paragraph 2(d), and Article 7, paragraph 2, of the Convention, in the light of the objective of the Convention, the experience gained in its implementation and the evolution of scientific and technological knowledge, and in this respect consider and adopt regular reports on the implementation of this Protocol;
- (c) Promote and facilitate the exchange of information on measures adopted by the Parties to address climate change and its effects, taking into account the differing circumstances, responsibilities and capabilities of the Parties and their respective commitments under this Protocol;
- (d) Facilitate, at the request of two or more Parties, the coordination of measures adopted by them to address climate change and its effects, taking into account the differing circumstances, responsibilities and capabilities of the Parties and their respective commitments under this Protocol;
- (e) Promote and guide, in accordance with the objective of the Convention and the provisions of this Protocol, and taking fully into account the relevant decisions by the Conference of the Parties, the development and periodic refinement of comparable methodologies for the effective implementation of this Protocol, to be agreed on by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol;
- (f) Make recommendations on any matters necessary for the implementation of this Protocol;
- (g) Seek to mobilize additional financial resources in accordance with Article 11, paragraph 2;
- (h) Establish such subsidiary bodies as are deemed necessary for the implementation of this Protocol;
- (i) Seek and utilize, where appropriate, the services and cooperation of, and information provided by, competent international organizations and intergovernmental and non-governmental bodies; and
- (j) Exercise such other functions as may be required for the implementation of this Protocol, and consider any assignment resulting from a decision by the Conference of the Parties.

5. The rules of procedure of the Conference of the Parties and financial procedures applied under the Convention shall be applied *mutatis mutandis* under this Protocol, except as may be otherwise decided by consensus by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol.

6. The first session of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be convened by the secretariat in conjunction with the first session of the Conference of the Parties that is scheduled after the date of the entry into force of this Protocol. Subsequent ordinary sessions of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be held every year and in conjunction with ordinary sessions of the Conference of the Parties, unless otherwise decided by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol.

7. Extraordinary sessions of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be held at such other times as may be deemed necessary by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, or at the written request of any Party, provided that, within six months of the request being communicated to the Parties by the secretariat, it is supported by at least one third of the Parties.

8. The United Nations, its specialized agencies and the International Atomic Energy Agency, as well as any State member thereof or observers thereto not party to the Convention, may be represented at sessions of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol as observers. Any body or agency, whether national or international, governmental or non-governmental, which is qualified in matters covered by this Protocol and which has informed the secretariat of its wish to be represented at a session of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol as an observer, may be so admitted unless at least one third of the Parties present object. The admission and participation of observers shall be subject to the rules of procedure, as referred to in paragraph 5 above.

Article 14

1. The secretariat established by Article 8 of the Convention shall serve as the secretariat of this Protocol.
2. Article 8, paragraph 2, of the Convention on the functions of the secretariat, and Article 8, paragraph 3, of the Convention on arrangements made for the functioning of the secretariat, shall apply *mutatis mutandis* to this Protocol. The secretariat shall, in addition, exercise the functions assigned to it under this Protocol.

Article 15

1. The Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice and the Subsidiary Body for Implementation established by Articles 9 and 10 of the Convention shall serve as, respectively, the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice and the Subsidiary Body for Implementation of this Protocol. The provisions relating to the functioning of these two bodies under the Convention shall apply *mutatis mutandis* to this Protocol. Sessions of the meetings of the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice and the Subsidiary Body for Implementation of this Protocol shall be held in conjunction with the meetings of, respectively, the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice and the Subsidiary Body for Implementation of the Convention.
2. Parties to the Convention that are not Parties to this Protocol may participate as observers in the proceedings of any session of the subsidiary bodies. When the subsidiary bodies serve as the subsidiary bodies of this Protocol, decisions under this Protocol shall be taken only by those that are Parties to this Protocol.
3. When the subsidiary bodies established by Articles 9 and 10 of the Convention exercise their functions with regard to matters concerning this Protocol, any member of the Bureaux of those subsidiary bodies representing a Party to the Convention but, at that time, not a party to this Protocol, shall be replaced by an additional member to be elected by and from amongst the Parties to this Protocol.

Article 16

The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, as soon as practicable, consider the application to this Protocol of, and modify as appropriate, the multilateral consultative process referred to in Article 13 of the Convention, in the light of any relevant decisions that may be taken by the Conference of the Parties. Any multilateral consultative process that may be applied to this Protocol shall operate without prejudice to the procedures and mechanisms established in accordance with Article 18.

Article 17

The Conference of the Parties shall define the relevant principles, modalities, rules and guidelines, in particular for verification, reporting and accountability for emissions trading. The Parties included in Annex B may participate in emissions trading for the purposes of fulfilling their commitments under Article 3. Any such trading shall be supplemental to domestic actions for the purpose of meeting quantified emission limitation and reduction commitments under that Article.

Article 18

The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, at its first session, approve appropriate and effective procedures and mechanisms to determine and to address cases of non-compliance with the provisions of this Protocol, including through the development of an indicative list of consequences, taking into account the cause, type, degree and frequency of non-compliance. Any procedures and mechanisms under this Article entailing binding consequences shall be adopted by means of an amendment to this Protocol.

Article 19

The provisions of Article 14 of the Convention on settlement of disputes shall apply mutatis mutandis to this Protocol.

Article 20

1. Any Party may propose amendments to this Protocol.
2. Amendments to this Protocol shall be adopted at an ordinary session of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. The text of any proposed amendment to this Protocol shall be communicated to the Parties by the secretariat at least six months before the meeting at which it is proposed for adoption. The secretariat shall also communicate the text of any proposed amendments to the Parties and signatories to the Convention and, for information, to the Depositary.
3. The Parties shall make every effort to reach agreement on any proposed amendment to this Protocol by consensus. If all efforts at consensus have been exhausted, and no agreement reached, the amendment shall as a last resort be adopted by a three-fourths majority vote of the Parties present and voting at the meeting. The adopted amendment shall be communicated by the secretariat to the Depositary, who shall circulate it to all Parties for their acceptance.
4. Instruments of acceptance in respect of an amendment shall be deposited with the Depositary. An amendment adopted in accordance with paragraph 3 above shall enter into force for those Parties having accepted it on the ninetieth day after the date of receipt by the Depositary of an instrument of acceptance by at least three fourths of the Parties to this Protocol.
5. The amendment shall enter into force for any other Party on the ninetieth day after the date on which that Party deposits with the Depositary its instrument of acceptance of the said amendment.

Article 21

1. Annexes to this Protocol shall form an integral part thereof and, unless otherwise expressly provided, a reference to this Protocol constitutes at the same time a reference to any annexes thereto. Any annexes adopted after the entry into force of this Protocol shall be restricted to lists, forms and any other material of a descriptive nature that is of a scientific, technical, procedural or administrative character.
2. Any Party may make proposals for an annex to this Protocol and may propose amendments to annexes to this Protocol.
3. Annexes to this Protocol and amendments to annexes to this Protocol shall be adopted at an ordinary session of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. The text of any proposed annex or amendment to an annex shall be communicated to the Parties by the secretariat at least six months before the meeting at which it is proposed for adoption. The secretariat shall also communicate the text of any proposed annex or amendment to an annex to the Parties and signatories to the Convention and, for information, to the Depositary.
4. The Parties shall make every effort to reach agreement on any proposed annex or amendment to an annex by consensus. If all efforts at consensus have been exhausted, and no agreement reached, the annex or amendment to an annex shall as a last resort be adopted by a three-fourths majority vote of the Parties present and voting at the meeting. The adopted annex or amendment to an annex shall be communicated by the secretariat to the Depositary, who shall circulate it to all Parties for their acceptance.
5. An annex, or amendment to an annex other than Annex A or B, that has been adopted in accordance with paragraphs 3 and 4 above shall enter into force for all Parties to this Protocol six months after the date of the communication by the Depositary to such Parties of the adoption of the annex or adoption of the amendment to the annex, except for those Parties that have notified the Depositary, in writing, within

that period of their non-acceptance of the annex or amendment to the annex. The annex or amendment to an annex shall enter into force for Parties which withdraw their notification of non-acceptance on the ninetieth day after the date on which withdrawal of such notification has been received by the Depositary.

6. If the adoption of an annex or an amendment to an annex involves an amendment to this Protocol, that annex or amendment to an annex shall not enter into force until such time as the amendment to this Protocol enters into force.

7. Amendments to Annexes A and B to this Protocol shall be adopted and enter into force in accordance with the procedure set out in Article 20, provided that any amendment to Annex B shall be adopted only with the written consent of the Party concerned.

Article 22

1. Each Party shall have one vote, except as provided for in paragraph 2 below.

2. Regional economic integration organizations, in matters within their competence, shall exercise their right to vote with a number of votes equal to the number of their member States that are Parties to this Protocol. Such an organization shall not exercise its right to vote if any of its member States exercises its right, and vice versa.

Article 23

The Secretary-General of the United Nations shall be the Depositary of this Protocol.

Article 24

1. This Protocol shall be open for signature and subject to ratification, acceptance or approval by States and regional economic integration organizations which are Parties to the Convention. It shall be open for signature at United Nations Headquarters in New York from 16 March 1998 to 15 March 1999. This Protocol shall be open for accession from the day after the date on which it is closed for signature. Instruments of ratification, acceptance, approval or accession shall be deposited with the Depositary.

2. Any regional economic integration organization which becomes a Party to this Protocol without any of its member States being a Party shall be bound by all the obligations under this Protocol. In the case of such organizations, one or more of whose member States is a Party to this Protocol, the organization and its member States shall decide on their respective responsibilities for the performance of their obligations under this Protocol. In such cases, the organization and the member States shall not be entitled to exercise rights under this Protocol concurrently.

3. In their instruments of ratification, acceptance, approval or accession, regional economic integration organizations shall declare the extent of their competence with respect to the matters governed by this Protocol. These organizations shall also inform the Depositary, who shall in turn inform the Parties, of any substantial modification in the extent of their competence.

Article 25

1. This Protocol shall enter into force on the ninetieth day after the date on which not less than 55 Parties to the Convention, incorporating Parties included in Annex I which accounted in total for at least 55 per cent of the total carbon dioxide emissions for 1990 of the Parties included in Annex I, have deposited their instruments of ratification, acceptance, approval or accession.

2. For the purposes of this Article, "the total carbon dioxide emissions for 1990 of the Parties included in Annex I" means the amount communicated on or before the date of adoption of this Protocol by the Parties included in Annex I in their first national communications submitted in accordance with Article 12 of the Convention.

3. For each State or regional economic integration organization that ratifies, accepts or approves this Protocol or accedes thereto after the conditions set out in paragraph 1 above for entry into force have been fulfilled, this Protocol shall enter into force on the ninetieth day following the date of deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

4. For the purposes of this Article, any instrument deposited by a regional economic integration organization shall not be counted as additional to those deposited by States members of the organization.

Article 26

No reservations may be made to this Protocol.

Article 27

1. At any time after three years from the date on which this Protocol has entered into force for a Party, that Party may withdraw from this Protocol by giving written notification to the Depositary.

2. Any such withdrawal shall take effect upon expiry of one year from the date of receipt by the Depositary of the notification of withdrawal, or on such later date as may be specified in the notification of withdrawal.

3. Any Party that withdraws from the Convention shall be considered as also having withdrawn from this Protocol.

Article 28

The original of this Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

Done at Kyoto this eleventh day of December one thousand nine hundred and ninety-seven.

In witness whereof the undersigned, being duly authorized to that effect, have affixed their signatures to this Protocol on the dates indicated.

Annex A

Greenhouse gases

Carbon dioxide (CO₂)

Methane (CH₄)

Nitrous oxide (N₂O)

Hydrofluorocarbons (HFCs)

Perfluorocarbons (PFCs)

Sulphur hexafluoride (SF₆)

Sectors/source categories

Energy

Fuel combustion

Energy industries

Manufacturing industries and construction

Transport

Other sectors

Other

Fugitive emissions from fuels

Solid fuels

Oil and natural gas

Other

Industrial processes

Mineral products

Chemical industry

Metal production

Other production

Production of halocarbons and sulphur hexafluoride

Consumption of halocarbons and sulphur hexafluoride

Other

Solvent and other product use

Agriculture

Enteric fermentation

Manure management

Rice cultivation

Agricultural soils

Prescribed burning of savannas

Field burning of agricultural residues

Other

Waste

Solid waste disposal on land

Wastewater handling

Waste incineration

Other

Annex B

Party	Quantified emission limitation or reduction commitment (percentage of base year or period)
Australia	108
Austria	92
Belgium	92
Bulgaria*	92
Canada	94
Croatia*	95
Czech Republic*	92
Denmark	92
Estonia*	92
European Community	92
Finland	92
France	92
Germany	92
Greece	92
Hungary*	94
Iceland	110
Ireland	92
Italy	92
Japan	94
Latvia*	92
Liechtenstein	92
Lithuania*	92
Luxembourg	92
Monaco	92
Netherlands	92
New Zealand	100
Norway	101
Poland*	94
Portugal	92
Romania*	92
Russian Federation*	100
Slovakia*	92
Slovenia*	92
Spain	92
Sweden	92
Switzerland	92
Ukraine*	100
United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	92
United States of America	93

* Countries that are undergoing the process of transition to a market economy.

ÜHINENUD RAHVASTE ORGANISATSIOONI KLIIMAMUUTUSTE RAAMKONVENTSIOON

Konventsiooni osalised, tunnistades, et Maa kliima muutumine ja selle ebasoodsad mõjud on kogu inimkonna ühine hool, tundes muret, et inimtegevus tõstab oluliselt kasvuhoonegaaside kontsentratsiooni atmosfääris, see aga suurendab looduslikku kasvuhoone-efekti, viib maapinna ja atmosfääri soojenemiseni ning võib kahjustada looduslikke ökosüsteeme ja inimkonda, märkides, et valdav osa kasvuhoonegaaside globaalsest emissioonist on läbi aegade lähtunud arenenud maadest, kuid arengumaade sotsiaalsete ja arenguvajaduste rahuldamine suurendab ka nende maade seni suhteliselt madalat osatähtsust globaalses emissioonis, olles teadlikud kasvuhoonegaaside neeldajate ja reservuaaride osast ning tähtsusest maismaa ja mere ökosüsteemides, märkides, et kliimamuutused, eriti nende toimumisaeg, ulatus ja piirkondlikud iseärasused on raskesti prognoositavad, tunnistades, et kliimamuutuste globaalne iseloom eeldab kõikide riikide võimalikult laialdast koostööd ning riikide ühistele, kuid diferentseeritud kohustustele ja võimalustele ning sotsiaalsetele ja majanduslikele tingimustele vastavat efektiivset rahvusvahelist reageerimist, tuginedes 16. juunil 1972 Stockholmis ÜRO inimkeskkonna alasel konverentsil vastu võetud deklaratsiooni vastavatele sätetele, tuletades meelde, et vastavalt ÜRO hartale ja rahvusvahelise õiguse printsiipidele on riikidel suveräänne õigus kasutada oma ressursse vastavalt oma keskkonna- ja arengupoliitikale ning nad vastutavad selle eest, et nende jurisdiktsiooni- või kontrollialune tegevus ei tekitaks kahju teiste riikide keskkonnale või väljaspool riiklikku jurisdiktsiooni olevatele piirkondadele, taaskinnitades riikide suveräänsuse printsiipi kliimamuutuste alases rahvusvahelises koostöös, tõdedes, et riigid peaksid rakendama efektiivset keskkonna-alast seadusandlust; et keskkonna-alased standardid, juhtimise eesmärgid ja prioriteedid peaksid kajastama keskkonna ja arengu konteksti, millele nad on kohaldatud; et mõnede riikide poolt rakendatavad standardid ei pruugi sobida teistele riikidele, eriti arenguriikidele, kus nende majanduslik ja sotsiaalne maksumus pole tagatud, tuginedes Peaassamblee 1989. aasta 22. detsembri resolutsiooni nr 44/228 ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi käsitlevatele sätetele ja maakera kliima kaitset käsitlevatele resolutsioonidele nr 43/53 6. detsembrist 1988, nr 44/207 22. detsembrist 1989, nr 45/212 21. detsembrist 1990 ning nr 46/169 19. detsembrist 1991, tuginedes ka ÜRO Peaassamblee 1989. aasta 22. detsembri resolutsiooni nr 44/206 sätetele merepinna tõusu võimalikust ebasoodsast mõjust saartele ja rannikualadele, eriti madalal paiknevatele rannikualadele ning Peaassamblee 1989. aasta 19. detsembri resolutsiooni nr 44/172 vastavatele sätetele, tuginedes juba 1985. aastal Viinis sõlmitud osoonikihi kaitse konventsioonile ning 1987. aastal Montrealis sõlmitud osoonikihti lõhkuvate ainete alasele protokollile ja selle 1990. aasta 29. juuni parandustele ja täiendustele, märkides 1990. a 7. novembril II ülemaailmsel kliima-alasel konverentsil vastu võetud valitsuste deklaratsiooni, teadlikena väärtuslikust analüütilisest tööst, mida paljud riigid kliimamuutuste alal teevad ning nii Ülemaailmse Meteoroloogia Organisatsiooni, ÜRO Keskkonnaprogrammi ja teiste ÜRO süsteemi organite ja organisatsioonide kui ka teiste rahvus- ja valitsustevaheliste organite tähtsast panusest teadusuuringute tulemuste vahetamisel ja uuringute koordineerimisel, tunnistades, et kliimamuutuste mõistmiseks ja nende tõrjeks vajalikud sammud on keskkonnakaitse, ühiskonna ja majanduse seisukohalt kõige efektiivsemad siis, kui need rajanevad asjakohastel teadus-, tehnika- ja majanduskaalutlustel ning võtavad pidevalt arvesse uusi uurimistulemusi, tunnistades, et mitmesugune kliimamuutuste vastu suunatud tegevus võib olla majanduslikult õigustatud ning aidata kaasa ka teiste keskkonnaprobleemide lahendamisele, tunnistades ka vajadust, et arenenud riigid astuksid kohe paindlikke ja selgetel prioriteetidel põhinevaid esimesi samme globaalsel, riiklikul ja kokkuleppel ka piirkonna tasandil toimivate laiahaardeliste reageerimisstrateegiatega suunas, mis võtaksid arvesse kõiki kasvuhoonegaase ja nende osatähtsust kasvuhooneefekti suurendamises, tunnistades veel, et madalal paiknevad ja väikesed saareriigid, madalate rannikualadega riigid, sademetevaesed ja poolkuivad piirkonnad või alad, kus esineb üleujutusi, põuda ja kõrbestumist ning

nõrkade mäestiku-ökosüsteemidega arenguriigid on kliimamuutuste ebasoodsate tagajärgede suhtes eriti tundlikud, tunnistades kasvuhoonegaaside eraldumise vähendamiseks astunud sammudest tulenevaid erilisi raskusi neis maades, eriti arengumaades, mille majandus on eriti sõltuv fossiilse kütuse tootmisest, kasutamisest ja väljaveost, kinnitades, et reageeringud kliimamuutustele peaksid olema kooskõlas ühiskonna ja majanduse arenguga, ühtlasi vältima majandusele ebasoodsa mõju avaldamist ja võtma täielikult arvesse arengumaade põhjendatud prioriteetseid vajadusi kindla majandusliku juurdekasvu saavutamise ning vaesusest jagu saamise järele, tunnistades, et kõik maad, eriti arengumaad vajavad juurdepääsu ühiskonna ja majanduse arengu saavutamiseks vajalikele ressurssidele ja selle sihi poole liikumiseks peab nende energiatarbimine kasvama kooskõlas energeetika suurema efektiivsuse saavutamise ja kasvuhoonegaaside emissiooni piiramise võimalustega, sealhulgas uute tehnoloogiate rakendamisega majanduslikult ja sotsiaalselt kasulikel tingimustel, otsustanud kindlalt kaitsta kliimasüsteemi praeguse ja tulevaste põlvkondade jaoks, leppisid kokku järgmises:

Artikkel 1. Definiitsioonid

Selles konventsioonis:

1. Kliimamuutuste ebasoodne mõju tähendab kliimamuutustest tulenevaid füüsilise keskkonna või elustiku muutusi, mis avaldavad märgatavat kahjulikku mõju looduslike või kultuurökosüsteemide koosseisule, taastumisvõimele või produktiivsusele, sotsiaal-majandus süsteemide toimimisele või inimese tervisele ja heaolule;
2. Kliimamuutus tähendab muutust Maakera kliimas, mille Maa atmosfääri koostise muutmise kaudu otseselt või kaudselt põhjustab inimtegevus ning mis ilmneb lisaks kliima looduslikule varieerumisele võrreldavatel ajaperioodidel;
3. Kliimasüsteem tähendab atmosfääri, hüdrofääri, biosfääri ja geosfääri ning nende vastastikkuse mõju eri liikide summat;
4. Emissioon tähendab kasvuhoonegaaside ja/või nende lähteainete heidet atmosfääri teatud alal teatud ajaühiku jooksul;
5. Kasvuhoonegaasid tähendavad nii atmosfääri looduslikke kui inimtekkelisi gaasilisi koostisosi, mis neelavad ja kiirgavad infrapunast kiirgust;
6. Piirkonna majandusintegratsiooni organisatsioon tähendab konkreetse regiooni suveräänsetest riikidest moodustatud organisatsiooni, mis on kompetentne seda konventsiooni või selle protokolli puudutavates küsimustes ja on kooskõlas oma siseprotseduuridega volitatud nõuetekohaselt alla kirjutama, ratifitseerima, vastu võtma või heaks kiitma asjassepuutuvaid dokumente või nendega ühinema;
7. Reservuaar tähendab kliimasüsteemi komponenti või komponente, kus kasvuhoonegaas või selle lähteaine ladestub;
8. Neeldaja tähendab mis tahes protsessi, tegevust või mehhanismi, mis seob atmosfäärist kasvuhoonegaasi, aerosooli või kasvuhoonegaasi lähteainet;
9. Allikas tähendab mis tahes protsessi või tegevust, mille käigus eraldub atmosfääri kasvuhoonegaasi, aerosooli või kasvuhoonegaasi lähteainet.

Artikkel 2. Eesmärk

Konventsiooni ja selle osaliste konverentsil potentsiaalselt vastu võetavate seadusaktide lõppeesmärk on saavutada kasvuhoonegaaside kontsentratsiooni stabiliseerumine atmosfääris tasemel, mis hoiaks ära inimese sekkumise kliimasüsteemi. Sellise taseme peaks saavutama ajavahemikus, mis oleks piisav ökosüsteemide looduslikuks kliimamuutusega kohanemiseks, kindlustaks toiduainete tootmise ja võimaldaks majanduse arengu jätkumist säästlikul viisil.

Artikkel 3. Põhimõtted

Konventsiooni eesmärgi saavutamisel ja selle sätete elluviimisel juhinduvad osalised muu hulgas järgnevalt:

1. Praeguse ja tulevaste inim põlvkondade huvides peavad osalised võrdsetel alustel kaitsma kliimasüsteemi kooskõlas osaliste ühise, kuid diferentseeritud vastutuse ja võimalustega. Järelikult peavad arenenud riikidest osalised võtma enda peale juhtiva osa kliimamuutuste ning nende ebasoodsate tagajärgede vältimises.

2. Täit tähelepanu tuleb pöörata kliimamuutuste ebasoodsa mõju suhtes eriti tundlike osaliste erivajadustele ja oludele ning nendele osalistele, eriti arengumaadest osalistele, kellel selle konventsiooni kohaselt tuleks kanda ebaproportsionaalset või ebanormaalselt koormat.

3. Osalised peavad rakendama abinõusid kliimamuutuste ennustamiseks, ära hoidmiseks või minimeerimiseks ning nende ebasoodsate tagajärgede leevendamiseks. Tõsiste või pöördumatute kahjustuste ohu korral ei tohiks selliste abinõude rakendamist lõplike teaduslike seisukohtade puudumise ettekäändel edasi lükata, võttes ühtlasi arvesse, et kliimamuutuste suhtes rakendatavad abinõud peavad olema efektiivsed ja kindlustama madalaima võimaliku hinnaga globaalse kasu. Selle saavutamiseks tuleks abinõude rakendamisel arvesse võtta erinevaid sotsiaal- ja majandustingimusi. Abinõud peavad olema laiahaardelised, hõlmama kõiki kasvuhoonegaaside allikaid, neeldajaid ja reservuaare ning adaptiooni ja kaasama kõiki majandusharusid. Huvitatud osalised võivad ühendada oma kliimamuutuste vastu suunatavad jõupingutused.

4. Osalistel on õigus ja kohustus edendada säästvat arengut. Meetmed kliimasüsteemi kaitsmiseks inimese põhjustatud muutuste eest peavad vastama iga osalise eritingimustele ja olema integreeritud riigi arenguprobleemidega, võttes arvesse, et kliimamuutuste vastaste meetmete rakendamiseks on oluline majanduslik areng.

5. Osalised peaksid tegema koostööd, et luua toetav ja avatud rahvusvaheline majandussüsteem, mis viib kõikide osaliste, eriti arengumaade säästvale majanduskasvule ja -arengule, võimaldades neil seega paremini läheneda kliimamuutustega seonduvatele probleemidele. Kliimamuutuste vastu suunatavad, kaasa arvatud ühepoolsed abinõud ei tohi rahvusvahelises kaubanduses muutuda omavolilise või õigustamatu diskrimineerimise või varjatud piirangute abinõuks.

Artikkel 4. Kohustused

1. Kõik osalised, võttes arvesse oma ühist, kuid diferentseeritud vastutust ja oma eripäraseid riigi ja regiooni arengu prioriteete, eesmärgi ning tingimusi:

a) vastavalt artiklile 12 koostavad, perioodiliselt ajakohastavad, avaldavad ja teevad kõigile konverentsi osalistele kättesaadavaks riiklikud inventuuriandmed kõigi Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside inimtekkelise emissiooni ja neeldumise kohta, kasutades selleks osaliste konverentsil paika pandud võrreldavaid meetodikaid,

b) regulaarselt formuleerivad, viivad täide, avaldavad ja ajakohastavad riikide ja võimaluse korral regiooni programme, kuhu on lülitatud kliimamuutuste leevendamise meetmed, püüdes vähendada kõigi Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside inimtekkelist emissiooni nende allikatest ja soodustada nende sidumist neeldajate poolt, samuti abinõud kliimamuutustega kohanemise kergendamiseks;

c) aitavad koostööd tehes kaasa kõigi Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside inimtekkelise emissiooni kontrollimise, vähendamise või vältimise tehnoloogiate, kogemuste ja protsesside arendamisele, rakendamisele ja levitamisele kõikides asjakohastes sektorites, kaasa arvatud energia, transport, tööstus, põllumajandus, metsandus ja jäätmekäitlus;

d) aitavad koostööd tehes kaasa kõigi Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside reservuaaride ja neeldajate säästvale majandamisele, kaitsesele ja suurendamisele, kaasa arvatud nii biomass, metsad ja ookeanid kui teised maismaa, rannikualade ja mere ökosüsteemid;

e) teevad koostööd kliimamuutuste mõjudega kohanemiseks valmistumise alal; töötavad välja ja arendavad edasi sobivaid ja terviklikke plaane rannikualade, veeresursside ja põllumajanduse korraldamiseks ning, eriti Aafrikas, nii põua ja kõrbestumise kui ka üleujutuste mõjustatud alade kaitse ja rehabilitatsiooni korraldamiseks;

f) võtavad kliimamuutuste kaalutlusi võimaluste piires arvesse oma sotsiaal-, majandus- ja keskkonnapoliitikas ning vastavas tegevuses, kasutades neile sobivaid meetodeid nagu näiteks riiklikult formuleeritud ja kindlaks määratud mõjuliikide hindamist eesmärgiga viia miinimumini ebasoodsa mõju

majandusele, rahva tervisele ja keskkonna kvaliteedile ning kliimamuutuste leevendamiseks ja nendega kohanemiseks kasutusele võetud projektidele ja meetmetele;

g) edendavad koostööd tehes teadus-, tehnoloogia-, tehnika-, sotsiaal- ja majandusalaseid ning teisi uurimistöid, süstemaatilisi vaatlusi ja andmebaaside arendamist, mis on seotud kliimasüsteemiga ja on määratud parandama arusaamist kliimamuutuste põhjustest, mõjust, ulatusest ja kiirusest ning mitmesuguste reageerimisstrateegiatega majandus- ja sotsiaaltagajärgedest ning vähendama või kõrvaldama kliimamuutuste-alast ebaselgust;

h) edendavad koostööd tehes küllaldast, avalikku ja kiiret teadus-, tehnoloogia-, tehnika-, sotsiaal- ja majandusalase või õiguslase info vahetust kliimasüsteemi, kliimamuutuste ning ka mitmesuguste reageerimisstrateegiatega majanduslike ja sotsiaalsete tagajärgede alal;

i) edendavad koostööd tehes kliimamuutuste-alast haridustööd, inimeste väljaõpet ja avalikku informeeritust ning ergutavad kõige laialdasemat, sealhulgas valitsusväliste organisatsioonide osavõttu sellest protsessist;

j) annavad osaliste konverentsile informatsiooni kohustuste täitmisest kooskõlas artikliga 12.

2. Arenenud riikide osalised ja teised lisas 1 nimetatud osalised võtavad endale alljärgnevat erikohustused:

a) iga osaline võtab vastu oma riigi tegevussuunad ja rakendab neile vastavaid meetmeid kliimamuutuste leevendamiseks kasvuhoonegaaside inimtekkelise emissiooni piiramise ning neeldajate ja reservuaaride kaitsmise ja tugevdamise teel. Nende tegevussuundade ja meetmetega demonstreerivad arenenud riigid oma eestvedaja rolli inimtekkelise emissiooni pikema-tähtajalises piiramises kooskõlas konventsiooni eesmärkidega. Oluline panus sellesse oleks süsihappegaasi ja teiste Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside inimtekkelise emissiooni viimine varasemale tasemele käesoleva kümnendi lõpuks, võttes seejuures arvesse erinevusi osaliste lähtepunktides ja lähenemisviisides, majandusstruktuurides ja ressursibaasides; vajadust säilitada tugev ja säästlik majanduskasv, käepärased tehnoloogiad ja teised eritingimused; aga samuti vajadust iga osalise õiglase ja kohase panuse järele ülemaailmsetesse sellesihilistesse jõupingutustesse. Kõnealused osalised võivad neid tegevussuundi ja meetmeid ellu viia koos teiste osalistega ning abistada teisi osalisi nende panuse andmises konventsiooni, eriti aga selle punkti eesmärgi saavutamiseks.

b) selleks, et nimetatud eesmärgil edu saavutada, annab iga osaline kuue kuu jooksul konventsiooni jõustumisest alates ja seejärel perioodiliselt ning kooskõlas artikliga 12 üksikasjalikku informatsiooni punktis a nimetatud tegevussuundade ja meetmete kohta, samuti Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside kavandatava inimtekkelise emissiooni ja neeldumise kohta punktis a viidatud perioodil. Seejuures on osaliste eesmärgiks viia oma süsihappegaasi ja teiste Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside inimtekkelise emissioon kas eraldi või ühiselt tagasi 1990. aasta tasemele. Osaliste konverents vaatab selle informatsiooni läbi oma esimesel istungil ning seejärel perioodiliselt kooskõlas artikliga 7;

c) kasvuhoonegaaside emissiooni ja neeldumise väljaarvutamisel vastavalt punktile b tuleb kasutada kõige paremaid kättesaadavaid teadmisi, sealhulgas teadmisi neeldajate efektiivse mahutavuse kohta ja kasvuhoonegaaside mõju kohta kliimamuutustele. Nende arvutuste meetodikad arutab läbi ja lepib nende suhtes kokku osaliste konverents oma esimesel istungil ja edaspidi vaatab neid regulaarselt uuesti läbi;

d) osaliste konverents vaatab oma esimesel istungil läbi punktide a ja b adekvaatsuse. Sellistel läbivaatamistel kasutatakse parimat kättesaadavat teadusinformatsiooni ning hinnanguid kliimamuutuste ja nende mõju kohta, samuti asjakohast tehnika-, sotsiaal- ja majandusinfot. Selle läbivaatamise alusel võtab osaliste konverents vajalikke meetmeid, mis võivad hõlmata punktides a ja b nimetatud kohustustesse paranduste sisseviimist. Oma esimesel istungil võtab osaliste konverents vastu otsused punktis a märgitud ühistegevuse kriteeriumide kohta. Teistkordne punktide a ja b läbivaatamine peab toimuma hiljemalt 31. detsembril 1998. a ja seejärel toimuma regulaarselt osaliste konverentsi poolt kindlaksmääratud vaheaegade järel, kuni konventsiooni eesmärk on saavutatud;

e) iga osaline peab:

1) nõuetekohaselt koordineerima teiste kõnealuste osalistega konventsiooni eesmärgi saavutamiseks välja töötatud majanduslikke ja administratiivseid dokumente;

2) määrama kindlaks ja perioodiliselt läbi vaatama oma tegevussuunad ja menetlusviisid, mis soodustavad Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside inimtekkelise emissiooni tavapärasest kõrgema tasemeni viivat tegevust;

f) osaliste konverents vaatab hiljemalt 31. detsembril 1998 läbi olemasoleva info, et vajadusel ja asjaspepuutuva osalise heakskiidul võtta vastu otsused lisade 1 ja 2 nimekirjadesse tehtavate paranduste suhtes;

g) iga osaline, keda ei ole lülitatud lisasse 1, võib oma ratifitseerimise, vastuvõtmise, kinnitamise või ühinemise dokumendis või ükskõik millal edaspidi teatada depositaarile, et ta kavatseb ennast siduda ülalesitatud punktidega a ja b. Mis tahes sellisest teatest annab depositaar teada teistele allakirjutanutele ja osalistele.

3. Arenenud maadest osalised ja teised lisas 2 nimetatud osalised kindlustavad uued ja täiendavad finantsressursid katmaks kõiki arengumaadest osaliste kanda olevaid kokkulepituid kulutusi artikli 12 lõikes 1 esitatud kohustuste täitmisel. Nad kindlustavad ka sellised finantsressursid, kaasa arvatud tehnoloogia edasitoimetamisega seotud ressursid, mida arengumaadest osalised vajavad kõigi käesoleva artikli lõikes 1 nimetatud abinõude elluviimisel tekkivate lisakulutuste katmiseks ja mille suhtes on omavahel kokku leppinud arengumaast osaline ja artiklis 11 märgitud rahvusvaheline organ või organid kooskõlas nimetatud artikliga. Nende kohustuste täitmisel võetakse arvesse ressursside liikumise adekvaatsuse ja ennustatavuse vajadust ning maksukoormuse sobiva jaotumise tähtsust arenenud maadest osaliste vahel.

4. Arenenud maadest osalised ja teised lisas 2 nimetatud osalised aitavad kliimamuutuste ebasoodsatele mõjudele eriti vastuvõtlikke arengumaadest osalisi ka nende ebasoodsate mõjudega kohanemiseks vajalike kulutuste katmisel.

5. Arenenud maadest osalised ja teised lisas 2 nimetatud osalised rakendavad kõiki teostatavaid meetmeid, et soodustada, kergendada ja finantseerida keskkonna seisukohalt usaldatavate tehnoloogiate ja teadmiste kättesaadavust ja edasiandmist teistele, eriti arengumaadest osalistele, et võimaldada neil konventsiooni sätteid ellu viia. Selles protsessis toetavad arenenud maadest osalised arengumaadest osaliste sisemiste võimsuste suurendamist ja tehnoloogiate arendamist. Teised osalised ja organisatsioonid, kelle olukord seda võimaldab, võivad samuti hõlbustada selliste tehnoloogiate edasiandmist.

6. Lisas 1 märgitud osalistele, kes on üleminekul turumajandusele, lubab osaliste konverents lõikes 2 esitatud kohustuste täitmisel mõningast paindlikkust, et tõsta nende osaliste kliimamuutuste vastu tegutsemise võimet, sealhulgas suutlikkust vähendada Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside inimtekkelist emissiooni.

7. Arengumaadest osaliste konventsioonijärgsete kohustuste täitmise efektiivsus oleneb sellest, kui efektiivselt täidavad arenenud maadest osalised oma konventsioonijärgseid finantsressursside ja tehnoloogia edasiandmisega seotud kohustusi, võttes täielikult arvesse, et arengumaadest osaliste esmased ja eriti kaalukad prioriteedid on majanduse ja ühiskonna areng ning vaesuse väljajuurimine.

8. Käesolevas artiklis nimetatud kohustuste täitmisel pööravad osalised täit tähelepanu konventsioonist tulenevale tegevusele, sealhulgas finantseerimisele, kindlustamisele ja tehnoloogia edasiandmisega seotud tegevusele, mis on vajalik kliimamuutuste ebasoodsatest mõjudest ja/või nende vastaste abinõude rakendamise tulenevate erivajaduste ja probleemidega toimetulekuks arengumaadest osalistes, eriti:

a) väikestes saareriikides;

b) madalate rannikualadega riikides;

c) riikides, kus leidub sademetevaeseid ja poolkuivi maa-alasid, metsaga kaetud alasid ja hävimisele kalduvate

metsadega alasid;

d) riikides, kus on loodusõnnetustele alteid piirkondi;

e) riikides, kus on põuale ja kõrbestumisele alteid piirkondi;

f) riikides, kus on linnade poolt tugevasti saastatud atmosfääriga piirkondi;

g) riikides, kus on tundlike ökosüsteemidega alasid, sealhulgas mägi alasid;

h) riikides, kelle majandus sõltub suurel määral fossiilse kütuse ja sellega seotud energiamahukate toodete tootmisest, töötlemisest ja ekspordist ja/või tarbimisest saadud sissetulekutest;

i) mandrisisestele riikidele ja transiitmaadele. Seda lõiget võib osaliste konverents edaspidi vajaduse korral täiendada.

9. Finantseerimisega ja tehnoloogia edasiandmisega seotud tegevuses arvestavad osalised täielikult kõige vähem arenenud maade eritingimuste ja -vajadustega.

10. Kooskõlas artikliga 10 võtavad osalised konventsiooni kohustuste täitmisel arvesse olukorda, mis valitseb sellistes osalistes, eriti arengumaades, kus majandus on tundlik kliimamuutuste vastaste abinõude elluviimise ebasoodsate mõjude suhtes. Eriti puudutab see neid osalisi, kelle majandus sõltub suurel määral kaevandatava kütuse ja sellega seotud energiamahukate toodete tootmisest, töötlemisest ja ekspordist ja/või tarbimisest saadavast sissetulekust ja/või selliste fossiilkütuste kasutamisest, millelt alternatiivsetele kütustele üleminekuks on sellistel osalistel tõsiseid raskusi.

Artikkel 5. Uuringud ja süstemaatilised vaatlused

Täites artikli 4 lõike 1 punktist g tulenevaid kohustusi, osalised:

- a) toetavad ja arendavad vastavalt vajadusele edasi riikide- ja valitsustevahelisi programme ja organisatsioonide võrgustikke, mille eesmärgiks on määratleda, läbi viia, hinnata ja finantseerida uuringuid, andmete kogumist ja süstemaatilisi vaatlusi, võttes arvesse vajadust viia miinimumini jõupingutuste dubleerimine;
- b) toetavad riikide- ja valitsustevahelisi jõupingutusi süstemaatiliste vaatluste ning riiklike teadus- ja tehnikauuringute mahu ja taseme tõstmisel, eriti arengumaades, ja riikliku jurisdiktsiooni välistelt aladelt saadud andmete ja nende analüüsimistulemuste kättesaadavuse ning vahetamise soodustamisel;
- c) võtavad arvesse arengumaade erivajadusi ja -probleeme ning teevad koostööd, et parandada nende sisemisi võimsusi ja võimalusi osaleda punktides a ja b märgitud jõupingutustes.

Artikkel 6. Haridus, personali ettevalmistus ja üldsuse teadlikkus

Täites artikli 4 lõike 1 punktist i tulenevaid kohustusi, osalised:

- a) toetavad ja kergendavad vastavalt vajadusele riigi, subregiooni või regiooni tasandil ning kooskõlas riigisiseste seaduste ja normidega ja oma vastavate võimaluste piires:
  - 1) kliimamuutusi ja nende mõju käsitlevate haridus- ja üldsuse teadlikkust tõstvate programmide väljatöötamist ja elluviimist;
  - 2) üldsuse juurdepääsu kliimamuutuste ja nende mõjude alasele informatsioonile;
  - 3) üldsuse osavõttu kliimamuutuste ja nende mõjude vastasest tegevusest ning adekvaatsete reageeringute väljatöötamisest;
  - 4) teadus-, tehnika- ja juhtivkaadri väljaõpet;
- b) aitavad rahvusvahelist koostööd tehes ja vajaduse korral olemasolevaid organeid kasutades kaasa:
  - 1) kliimamuutusi ja nende mõjusid käsitlevate haridus- ja üldsuse teadlikkust tõstvate materjalide väljatöötamisele ja vahetamisele;
  - 2) haridus- ja väljaõppeprogrammide väljatöötamisele ja ellurakendamisele, kaasa arvatud riiklike institutsioonide tugevdamine ja kaadrivahetus või komandeerimine sellealaste ekspertide väljaõpetamiseks, eriti arengumaade jaoks.

Artikkel 7. Osaliste konverents

1. Raamkonventsiooniga moodustatakse osaliste konverents.

2. Osaliste konverents kui käesoleva konventsiooni kõrgeim organ jälgib regulaarselt konventsiooni ja iga sellega seotud juriidilise dokumendi täitmist, mille osaliste konverents võib vastu võtta, ja teeb oma volituste piires konventsiooni edukale elluviimisele kaasaaitamiseks vajalikke otsuseid. Sel eesmärgil osaliste konverents:

- a) vaatab perioodiliselt läbi osaliste konventsioonijärgsed kohustused ja institutsioonilise korralduse, pidades silmas konventsiooni eesmärki, selle elluviimisel saadud kogemusi ning teadus- ja tehnikaalaste teadmiste arengut;
- b) edendab ja soodustab kliimamuutuste ja nende mõjude vältimiseks ja tõrjeks rakendatavate meetmete alase informatsiooni vahetust, võttes arvesse osaliste erinevaid olukordi, vastutust ja võimalusi ning nende vastavaid konventsioonijärgseid kohustusi;
- c) kahe või enama osalise palvel kergendab nende poolt kliimamuutustele ja nende mõjudele reageerimiseks rakendatavate abinõude koordineerimist, võttes arvesse osaliste erinevaid olukordi, vastutust ja võimalusi ja nende vastavaid konventsioonijärgseid kohustusi;
- d) kooskõlas konventsiooni eesmärgi ja tingimustega, edendab ja juhib osaliste konverentsi poolt kokku lepitud võrreldavate meetodite väljatöötamist ja regulaarset täiustamist, mis on muuhulgas vajalik kasvahoonegaaside emissiooni ja neeldumise inventeerimise ettevalmistamiseks ning gaaside emissiooni piiramise ja neeldumise suurendamise abinõude efektiivsuse hindamiseks;
- e) hindab konventsiooni sätete kohaselt ja kogu esitatud informatsiooni alusel konventsiooni tingimuste täitmist osaliste poolt, konventsiooni kohaselt rakendatavate abinõude kogumõju, eriti ökoloogilist, majanduslikku ja sotsiaalset efekti ning nende ühismõju, aga ka konventsiooni täitmisel saavutatud edu ulatust;

- f) vaatab läbi ja võtab vastu regulaarseid ettekandeid konventsiooni täitmise kohta ja kindlustab nende avaldamise;
  - g) annab soovitusi igasugustes konventsiooni täitmist puudutavates küsimustes;
  - h) püüab mobiliseerida finantsressursse vastavalt artikli 4 lõigetele 3, 4 ja 5 ja artiklile 11;
  - i) moodustab sellised allorganid, mida peetakse konventsiooni täitmiseks vajalikuks;
  - j) vaatab läbi allorganite esitatud ettekanded ja kindlustab allorganite juhendamise;
  - k) kooskõlastab ja võtab konsensuse põhimõttel vastu protseduuri ja finantsreeglid enda ja mis tahes allorgani jaoks;
  - l) vajaduse korral otsib ja kasutab kompetentsete rahvusvaheliste organisatsioonide ning valitsustevaheliste ja valitsusväliste organite kaastööd ja teenuseid ning nende poolt antud informatsiooni;
  - m) rakendab konventsiooni eesmärgi saavutamiseks vajalikke meetmeid ja ka kõiki teisi talle konventsiooniga omistatud funktsioone.
3. Osaliste konverents võtab oma esimesel istungil vastu oma protseduurireeglid ja ka konventsiooni poolt moodustatud allorganite protseduurireeglid, mis sisaldavad otsuste vastuvõtmise protseduure sellistes küsimustes, mida ei kajasta konventsiooniga määratud otsuste vastuvõtmise protseduurid. Sellised protseduurid võivad sisaldada täpsustusi eriootsuste vastuvõtmiseks vajaliku häälteenamuse suhtes.
4. Osaliste konverentsi esimese istungi kutsub kokku artiklis 21 märgitud ajutine sekretariaat ja see toimub mitte hiljem kui üks aasta pärast konventsiooni jõustumist. Pärast seda peetakse osaliste konverentsi korralisi istungeid igal aastal, kui osaliste konverents ei otsusta teisiti.
5. Osaliste konverentsi erakorralised istungid toimuvad konverentsi poolt vajalikuks peetaval ajal või mis tahes osalise kirjalikul palvel tingimusel, et kuue kuu jooksul pärast palve edastamist teistele osalistele toetab seda vähemalt kolmandik osalistest.
6. Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, selle eriorganid ja Rahvusvaheline Aatomienergia Komitee, samuti nimetatud organisatsioonide kõik liikmesriigid või vaatejariigid, kes ei ole konventsiooni osalised, võivad osaleda osaliste konverentsi istungitel vaateajatena. Mis tahes riigi- või riikidevaheline, valitsuse või valitsusväline organ või komitee, mis on konventsioonis käsitletavais küsimustes kompetentne ja on teatanud sekretariaadile oma soovist osaleda konverentsil vaateajana, saab selleks loa, kui seda toetab vähemalt kaks kolmandikku kohalolevatest osalistest. Vaateajate juurdepääs ja osavõtt allub osaliste konverentsi poolt vastuvõetud protseduurireeglitele.

Artikkel 8. Sekretariaat

1. Raamkonventsiooniga moodustatakse sekretariaat.
2. Sekretariaadi funktsioonid on:
  - a) teha ettevalmistusi osaliste konverentsi ja konventsiooniga moodustatud allorganite istungiteks ja tagada nende nõuetekohane teenindamine;
  - b) koguda kokku ja edastada talle esitatud ettekanded;
  - c) osaliste palvel hõlbustada nende, eelkõige arengumaade abistamist konventsiooni sätete kohaselt nõutava informatsiooni kogumisel ja edastamisel;
  - d) valmistada ette ettekanded oma tegevuse kohta ja esitada need osaliste konverentsile;
  - e) kindlustada vajalik koordineerimine teiste asjaosaliste rahvusvaheliste organite sekretariaatidega;
  - f) osaliste konverentsi üldjuhendamisel astuda administratiiv- ja lepingusuhetesse, mis võivad olla vajalikud tema funktsioonide edukaks täitmiseks;
  - g) täita teisi konventsioonis ja selle mis tahes protokollis määratletud sekretariaadi funktsioone ning funktsioone, mille määrab kindlaks osaliste konverents.
3. Osaliste konverents määrab oma esimesel istungil püsiva sekretariaadi ja korraldab selle funktsioneerimise.

Artikkel 9. Teadus- ja tehnoloogiaküsimustes nõuandev allorgan

1. Raamkonventsiooniga moodustatakse teadus- ja tehnoloogiaküsimustes nõuandev allorgan, et tagada osaliste konverentsile ja vajadusel selle allorganitele õigeaegne informatsioon ja nõuanded konventsiooniga seotud teadus- ja tehnoloogiaküsimustes. See organ on multidistsiplinaarne ja selles võivad osaleda kõik osalised. Ta hõlmab ka vastaval alal kompetentseid valitsuste esindajaid. Oma töö kõikidest aspektidest annab organ regulaarselt aru osaliste konverentsile.
2. Osaliste konverentsi juhtimisel ja olemasolevatele rahvusvahelistele organitele toetudes see organ:

- a) hindab kliimamuutuste ja nende mõjude alase teadusinformatsiooni seisukorda;
  - b) valmistab ette konventsiooni täitmiseks võetud meetmete mõju teaduslikku hindamist;
  - c) leiab uusi, efektiivseid ja kõige tänapäevasemaid tehnoloogiaid ja oskusi ning annab nõu selliste tehnoloogiate arengule ja/või edasiandmisele kaasa aitamise teede ja vahendite alal;
  - d) annab nõu kliimamuutustega seotud arengu ja uuringute alase riikidevahelise koostöö ja teadusprogrammide alal ning arengumaade seesmise potentsiaali suurendamise teede ja vahendite alal;
  - e) annab vastused teadus-, tehnoloogia- ja metodoloogia-alastele küsimustele, mida osaliste konverents ja selle allorganid võivad esitada.
3. Selle organi funktsioone ja volituste tingimusi võib edaspidi täiendada osaliste konverents.

Artikkel 10. Täidesaatev allorgan

1. Raamkonventsiooniga moodustatakse täidesaatev allorgan, mille ülesandeks on aidata osaliste konverentsil hinnata ja üle vaadata konventsiooni efektiivset ellurakendamist. See organ on avatud osavõtuks kõikidele osalistele ja hõlmab ka kliimamuutuste alal kompetentseid valitsuste esindajaid. Organ annab oma töö kõigist aspektidest regulaarselt aru osaliste konverentsile.

2. Osaliste konverentsi juhendamisel see organ:

- a) vaatab läbi artikli 12 lõike 1 kohaselt edastatud informatsiooni, et hinnata osaliste võetud meetmete üldist koguefekti uusimate kliimamuutusi puudutavate teadushinnangute valguses;
- b) vaatab läbi artikli 12 lõike 2 kohaselt edastatud informatsiooni, et abistada osaliste konverentsi artikli 4 lõikes 2 nõutud ülevaadete tegemisel;
- c) abistab vajadusel osaliste konverentsi otsuste ettevalmistamisel ja elluviimisel.

Artikkel 11. Finantsmehhanism

1. Raamkonventsiooniga määratakse mehhanism, mis korraldab finantsressursid annetus- või kontsessioonipõhimõtte alusel, kaasa arvatud tehnoloogia edasiandmine. See funktsioneerib osaliste konverentsi juhtimisel ja on talle aruandekohustuslik. Osaliste konverents otsustab ka selle konventsioonijärgsed tegevussuunad, programmilised prioriteedid ja valikukriteeriumid. Mehhanismi juhtimine usaldatakse ühele või enamale eksisteerivale riikidevahelisele organile.

2. Kõik osalised on õiglaselt ja tasakaalustatult esindatud finantsmehhanismi avatud juhtimissüsteemis.

3. Osaliste konverents ja organ või organid, kellele on usaldatud finantsmehhanismi juhtimine, lepivad kokku ülal esitatud lõigete täitmiseks vajalike korralduste suhtes, mis hõlmavad järgmist:

- a) mooduseid, kuidas tagada kliimamuutustega seotud finantseeritud projektide vastavus osaliste konverentsi poolt kehtestatud tegevussuundadele, programmilistele prioriteetidele ja valikukriteeriumidele;
- b) mooduseid teatud kindla finantseerimisotsuse läbivaatamiseks nende tegevussuundade, programmiliste prioriteetide ja valikukriteeriumide valguses;
- c) organi või organite poolt osaliste konverentsile regulaarsete ettekannete esitamist finantseerimisoperatsioonide kohta kooskõlas ülalpool lõikes 1 püstitatud aruandluse nõudega;
- d) selle konventsiooni elluviimiseks vajalike ja kasutada olevate finantsvahendite piiritlemist prognoositaval ja identifitseeritaval viisil ning tingimuste piiritlemist, mille alusel neid vahendeid regulaarselt üle vaadatakse.

4. Osaliste konverents teeb oma esimesel istungil korraldusi ülal esitatud lõigete elluviimiseks, vaadates läbi ja võttes arvesse artikli 2 lõikes 3 esitatud esialgseid korraldusi ning otsustab, kas jätta need esialgsed korraldused alles või mitte. Nelja aasta pärast vaatab osaliste konverents finantsmehhanismi uuesti läbi ja võtab vajalikud meetmed.

5. Arenenud maadest osalised võivad anda ja arengumaadest osalised kasutada konventsiooni elluviimisega seotud finantsressursse kahepoolsete, piirkondlike ja teiste mitmepoolsete kanalite kaudu.

Artikkel 12. Elluviimise alase info edastamine

1. Kooskõlas artikli 4 lõikega 1 peab iga osaline esitama osaliste konverentsile sekretariaadi kaudu järgmise informatsiooni:

- a) ülevaate riigis toimuva kõigi Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside inimtekkelise emissiooni ja oma võimaluste piires neeldajate poolt sidumise kohta, kasutades osaliste konverentsi poolt esitatud ja kooskõlastatud võrreldavaid meetodikaid;

- b) üldülevaate konkreetse osalise kavandatud või ettevõetud sammudest konventsiooni elluviimiseks;
- c) igasuguse muu info, mille osaline leiab olevat seotud konventsiooni eesmärgi saavutamise ja esitamiseks sobiva, sealhulgas võimaluse korral globaalse emissiooni trendi arvestusega seotud materjalid.
2. Iga arenenud maast osaline ja iga lisas 1 nimetatud osaline lülitab oma esitatavasse infosse järgmised elemendid:
- a) üksikasjaliku kirjelduse tema poolt vastu võetud tegevussuundadest ja abinõudest artikli 4 lõike 2 punktide a ja b järgsete kohustuste täitmisel ja
- b) hinnangu sama lõike punktis a nimetatud tegevussuundade ja abinõude mõju kohta kasvuhoonegaaside inimtellele emissioonile ja sidumisele neeldajate poolt artikli 4 lõike 2 punktis a märgitud perioodil.
3. Lisaks sellele esitab iga arenenud maast osaline ja iga muu lisas 2 nimetatud osaline üksikasjad nende abinõude kohta, mis on ette võetud kooskõlas artikli 4 lõigetega 3, 4 ja 5.
4. Arengumaadest osalised võivad soovi korral teha ettepanekuid projektide finantseerimiseks, lülitades neisse andmed projektide elluviimiseks vajalike eritehnoloogiate, materjalide, sisseade, tehnika või praktiliste oskuste kohta, võimaluse korral koos lisakulutuste eelarve ja hinnanguga kasvuhoonegaaside emissiooni vähenemise ja neeldumise suurenemise ning sellest tulenevate tulude kohta.
5. Iga arenenud maast osaline ja iga muu lisas 1 märgitud osaline esitab oma esialgse informatsiooni kuue kuu jooksul alates konventsiooni jõustumisest selle osalise suhtes. Ülejäänud osalised esitavad oma esialgse informatsiooni kolme aasta jooksul alates konventsiooni jõustumisest selle osalise suhtes või peale finantsvahendite kättesaamist kooskõlas artikli 4 lõikega 3. Kõige vähem arenenud maadest osalised võivad esitada oma esialgse informatsiooni oma äranägemisel. Kõikide osaliste järgneva informatsiooni esitamise sageduse määrab osaliste konverents, võttes arvesse selles lõikes esitatud diferentseeritud ajakava.
6. Osaliste poolt selle artikli kohaselt esitatud info annab sekretariaat võimalikult kiiresti edasi osaliste konverentsile või mis tahes asjaosalisele abiorganile. Vajaduse korral võib osaliste konverents info esitamise protseduuri uuesti läbi arutada.
7. Alates esimesest istungist korraldab osaliste konverents arengumaadest osaliste palvel nende kindlustatuse tehnilise ja rahalise toetusega käesolevas artiklis ette nähtud informatsiooni kogumisel ja edastamisel ning esitatavate projektidega ja artikli 4 järgsete reagerimisabinõudega seotud tehniliste ja rahaliste vajaduste kindlaks määramisel. Sellist abi võivad vajadusel osutada ka teised osalised, kompetentsed rahvusvahelised organisatsioonid ja sekretariaat.
8. Igasugune osaliste grupp võib osaliste konverentsil vastu võetud juhendit järgides ja osaliste konverentsile eelnevalt ette teatades esitada ühise informatsiooni oma käesoleva artikli järgsete kohustuste täitmise kohta eeldusel, et see sisaldab infot iga osalise individuaalsete konventsioonijärgsete kohustuste täitmise kohta.
9. Informatsiooni, mille osaline on vastavalt osaliste konverentsi poolt kehtestatavatele kriteeriumidele nimetanud konfidentsiaalseks, liidab sekretariaat saabunud informatsiooni koguhulgaga, et kaitsta selle konfidentsiaalsust enne, kui see saab kättesaadavaks mis tahes informatsiooni edastavale ja läbivaatavale organile.
10. Järgides lõikes 9 sätestatud ja kahjustamata ühegi osalise võimalusi oma teateid millal tahes avalikustada, teeb sekretariaat selles artiklis nõutava osaliste informatsiooni avalikult kättesaadavaks siis, kui see esitatakse osaliste konverentsile.

Artikkel 13. Elluviimisega seotud küsimuste lahendamine

Osaliste konverents kaalub oma esimesel istungil mitmepoolse konsultatiivprotsessi loomist, mis oleks osaliste palvel nende käsutuses, lahendamaks konventsiooni elluviimisega seotud küsimusi.

Artikkel 14. Vaidluste lahendamine

1. Kahe või enama osalise vahel konventsiooni tõlgendamist või rakendamist puudutavate vaidluste tekkimisel püüavad asjaosalised lahendada vaidluse läbirääkimiste teel või mis tahes muul rahulikul viisil nende äranägemist mööda.
2. Konventsiooni ratifitseerimisel, vastuvõtmisel, heakskiitmisel või sellega ühinemisel või ükskõik millal pärast seda võib osaline, kes ei ole piirkonna majandusintegratsiooni organisatsioon, esitada depositaarile kirjaliku teate selle kohta, et ta tunnustab konventsiooni tõlgendamise või rakendamise seotud mis tahes

vaidluse korral kohustuslikuna fakti enese tõttu ja ilma erikokkuleppeta ning mis tahes osalise korral, kes võtab endale sama kohustuse:

a) vaidluse esitamist Rahvusvahelisele Kohtule ja/või

b) arbitraažile üle andmist osaliste konverentsi poolt vastuvõetavate protseduurireeglite järgi, mis võetakse vastu esimesel teostataval võimalusel ja esitatakse arbitraaži käsitlevas lisas.

Piirkonna majandusintegratsiooni organisatsioon võib esitada samasuguse toimega avalduse arbitraaži kooskõlas ülalpool punktis b esitatud protseduurireeglitega.

3. Lõike 2 järgi esitatud avaldus jääb jõusse, kuni see oma tähtaja möödumisel kehtivuse kaotab, või kolme kuu möödumiseni selle tagasivõtmise kohta kirjaliku teate deponeerimisest depositaari juures.

4. Uus avaldus, avalduse tagasivõtmine või selle tähtaja möödumine ei mõjuta Rahvusvahelises Kohtus või arbitraažis juba arutlusel olevaid protsesse, kui vaidluse osalised ei lepi kokku teisiti.

5. Kui kaheteistkümne kuu möödumisel ajast, mil üks osaline teatas teisele nendevahelisest vaidlusküsimusest, ei ole asjaosalised olnud võimelised oma vaidlust lahendama lõikes 1 esitatud viisil, esitatakse vaidlus lõike 2 toimimise korral ükskõik kumma poole palvel lepituse leidmiseks vastavale komisjonile.

6. Lepituskomisjon moodustatakse ühe vaidluspoole palvel. Komisjon koosneb iga osalise poolt võrdsel arvul esitatud liikmetest ja esimehest, kelle valivad eri osaliste esitatud liikmed ühiselt. Komisjon esitab soovitusliku iseloomuga otsuse, mida osalised heas usus arutavad.

7. Lepitamisega seotud täiendavad protseduurireeglid võtab vastu osaliste konverentsi niipea, kui see on teostatav ja esitatakse lepitamist käsitlevas lisas.

8. Käesoleva artikli tingimused kehtivad iga juriidilise dokumendi suhtes, mille osaliste konverents võib vastu võtta, kui see dokument ei määra teisiti.

Artikkel 15. Konventsiooni parandused

1. Iga osaline võib teha konventsiooni parandusettepanekuid.

2. Konventsiooni parandused võetakse vastu osaliste konverentsi korralisel istungil. Iga esitatud paranduse teksti teeb sekretariaat osalistele teatavaks vähemalt kuus kuud enne istungit, kus see vastuvõtmiseks esitatakse. Sekretariaat teatab esitatud parandustest ka konventsioonile allakirjutanutele ja informatsiooniks depositaarile.

3. Osalised teevad kõik, et saavutada esitatud paranduste osas kokkulepe konsensuse põhimõttel. Kui kõik jõupingutused konsensuse saavutamiseks on ammendatud ja kokkuleppele pole jõutud, võetakse parandused viimase abinõuna vastu koosolekul kohalolevate ja hääletavate osaliste kolmeneljandikulise häälteenamusega. Vastuvõetud parandustest teatab sekretariaat depositaarile, kes saadab need vastu võtmiseks laiali kõigile osalistele.

4. Paranduste vastuvõtmise dokumendid hoiustatakse depositaari juures. Vastavalt lõikele 3 jõustub vastuvõetud parandus selle vastu võtnud osaliste suhtes üheksakümnnendal päeval pärast seda, kui depositaar on saanud selle vastuvõtmise dokumendi vähemalt kolmelt neljandikult konventsiooni osalistelt.

5. Kõigi ülejäänud osaliste suhtes jõustub parandus üheksakümnnendal päeval alates sellest, kui see osaline deponeerib kõnesoleva paranduse vastuvõtmise dokumendi depositaari juures.

6. Selle artikli jaoks tähendab "kohalolevad ja hääletavad osalised" osalisi, kes on kohal ja hääletavad poolt või vastu.

Artikkel 16. Konventsiooni lisade vastuvõtmine ja paranduste sisseviimine

1. Lisad on konventsiooni lahutamatud koostisosad ja kui ei ole eraldi määratud teisiti, tähendab viide konventsioonile ühtlasi ka viidet igale selle lisale. Kahjustamata artikli 14 lõike 2 punkti b ja lõike 7 tingimusi, piirduvad sellised lisad nimekirjade, vormide või igasuguse muu kirjeldava iseloomuga teaduslase, tehnilise, protseduuri- ja administratiiv-materjaliga.

2. Konventsiooni lisad esitatakse ja võetakse vastu kooskõlas artikli 15 lõigetes 2, 3 ja 4 esitatud protseduuriga.

3. Lõike 2 kohaselt vastu võetud lisa jõustub kõikide konventsiooni osaliste suhtes kuue kuu möödumisel päevast, mil depositaar teatas neile lisa vastuvõtmisest. Lisa ei jõustu nende osaliste suhtes, kes on nimetatud perioodi jooksul esitanud depositaarile kirjaliku teate lisa vastuvõtmisest keeldumise kohta. Lisa

vastuvõtmisest keeldumise tagasi võtnud osaliste suhtes jõustub lisa üheksakümnendal päeval pärast sellesisulise teate laekumist depositaarile.

4. Konventsiooni lisadesse paranduste esitamine, vastuvõtmine ja jõustumine allub samale protseduurile kui konventsiooni lisade esitamine, vastuvõtmine ja jõustumine kooskõlas lõigetega 2 ja 3.

5. Kui lisa või lisa paranduse vastuvõtmine on seotud konventsiooni parandusega, siis ei jõustu lisa või lisa parandus enne, kui jõustub konventsiooni parandus.

Artikkel 17. Protokollid

1. Osaliste konverents võib igal oma korralisel istungil vastu võtta konventsiooni protokollid.

2. Esitatud protokollide teksti teatab sekretariaat osalistele vähemalt kuus kuud enne istungit.

3. Mis tahes protokoll määrab ühtlasi kindlaks oma jõustumise tingimused.

4. Protokollide osalisteks võivad olla ainult konventsiooni osalised.

5. Protokollide puudutavaid otsuseid võtavad vastu ainult asjaomase protokollide osalised.

Artikkel 18. Hääleõigus

1. Igal konventsiooni osalisel on üks hääle, välja arvatud allpool, lõikes 2 nimetatud juhtudel.

2. Piirkonna majandusintegratsiooni organisatsioonidel on õigus kasutada nende kompetentsi kuuluvates küsimustes hääletamisel sellist arvu hääli, kui mitu tema liikmesriiki on konventsiooni osalised. Selline organisatsioon ei kasuta oma hääleõigust, kui seda kasutab ükskõik milline selle liikmesriik, ja vastupidi.

Artikkel 19. Depositaar

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär on konventsiooni ja vastavalt artiklile 17 vastuvõetud protokollide depositaariks.

Artikkel 20. Allakirjutamine

Konventsioon on avatud allakirjutamiseks ÜRO või mis tahes ÜRO eriorgani liikmesriikidele, Rahvusvahelise Kohtu Statuudi osalistele või piirkonna majandusintegratsiooni organisatsioonidele Rio de Janeiros ÜRO keskkonna- ja arengu konverentsil ja pärast seda ÜRO Peakorteris New Yorgis 20. juunil 1992. a. kuni 19. juunil 1993. a.

Artikkel 21. Ajutine korraldus

1. Artiklis 8 märgitud sekretariaadi funktsioone täidab kuni osaliste konverentsi esimese istungi lõppemiseni ajutiselt ÜRO Peaassamblee 1990. aasta 21. detsembri otsusega nr. 45/212 moodustatud sekretariaat.

2. Lõikes 1 märgitud ajutise sekretariaadi juhataja teeb tihedat koostööd valitsustevahelise kliimamuutuste grupiga kindlustamiseks, et grupp saab reageerida, kui on vaja objektiivset teadus- ja tehnikaalast nõuannet. Konsulteerida võib ka teiste asjaomaste teadusorganitega.

3. ÜRO Arenguprogrammi, ÜRO Keskkonnaprogrammi ja Rahvusvahelise Rekonstruktsiooni ja Arengu Panga poolt moodustatud Ülemaailmne Keskkonnafond on riikidevaheliseks organiks, kellele usaldatakse artiklis 11 märgitud ajutise iseloomuga finantsmehhanismi juhtimine. Sellega seoses tuleb Ülemaailmne Keskkonnafond vastavalt vajadusele ümber korraldada ja selle liikmeskond muuta universaalseks, et oleks võimalik täita artikli 11 nõudeid.

Artikkel 22. Ratifitseerimine, vastuvõtmine, heakskiit või ühinemine

1. Konventsiooni ratifitseerivad, võtavad vastu, kiidavad heaks või sellega ühinevad riigid või piirkonna majandusintegratsiooni organisatsioonid. See on avatud ühinemiseks päev pärast konventsioonile allakirjutamise lõpetamist. Ratifitseerimise, vastuvõtmise, heakskiidu või ühinemise dokumendid deponeeritakse depositaari juures.

2. Piirkonna iga majandusintegratsiooni organisatsioon, kes saab konventsiooni osaliseks ilma et ükski selle liikmesriik oleks osaline, on seotud kõigi konventsioonijärgsete kohustustega. Juhul kui sellise

organisatsiooni üks või enam liikmesriiki on konventsiooni osaliseks, otsustavad organisatsioon ja selle liikmesriigid oma vastutuse üle konventsiooni kohustuste täitmisel. Sellistel juhtudel ei ole organisatsioonil ja liikmesriikidel õigust konventsioonijärgseid õigusi paralleelselt kasutada.

3. Oma ratifitseerimise, vastuvõtmise, heakskiidu või ühinemise dokumentides teatavad piirkonna majandusintegratsiooni organisatsioonid, mil määral nad on kompetentsed konventsiooniga reguleeritud küsimustes. Need organisatsioonid peavad samuti informeerima depositaari, kes omakorda informeerib osalisi, oma kompetentsi piiride olulistest muutustest.

Artikkel 23. Jõustumine

1. Konventsioon jõustub üheksakümnendal päeval pärast viiekümnenda ratifitseerimise, vastuvõtmise, heakskiidu või ühinemise dokumendi laekumist.

2. Iga riigi või piirkonna majandusintegratsiooni organisatsiooni suhtes, kes ratifitseerib, võtab vastu või kiidab heaks konventsiooni või ühineb sellega pärast viiekümnenda ratifitseerimise, vastuvõtmise, heakskiidu või ühinemise dokumendi deponeerimist, jõustub konventsioon üheksakümnendal päeval pärast sellesisulise dokumendi deponeerimist.

3. Lõigete 1 ja 2 eesmärkidel ei võeta ühtegi piirkonna majandusintegratsiooni organisatsiooni poolt deponeeritud dokumenti arvesse täiendava dokumendina selle organisatsiooni liikmesriikide poolt deponeeritutele.

Artikkel 24. Lisatingimused

Konventsioonile ei või esitada lisatingimusi.

Artikkel 25. Väljaastumine

1. Osaline võib konventsioonist välja astuda mis tahes ajal pärast kolme aasta möödumist konventsiooni jõustumisest osalise suhtes, teatades sellest kirjalikult depositaarile.

2. Iga selline väljaastumine jõustub ühe aasta möödumisel väljaastumise teate laekumisest depositaarile või väljaastumise teates märgitud hilisemal kuupäeval.

3. Iga konventsioonist välja astunud osaline loetakse välja astunuks ka igast protokollist, millele osaliseks ta oli.

Artikkel 26. Autentsed tekstid

Käesoleva konventsiooni originaal, mille araabia-, hiina-, hispaania-, inglise-, prantsuse- ja venekeelne tekst on võrdselt autentsed, deponeeritakse ÜRO peasekretäri juures.

Selle tõenduseks allkirjutanud, olles selleks vastavalt volitatud, on sellele konventsioonile alla kirjutanud.

Sõlmitud New Yorgis 9. mail 1992. aastal.

Lisa 1

Ameerika Ühendriigid, Austraalia, Austria, Belgia, Bulgaaria*, Eesti*, Euroopa Ühendus, Hispaania, Iirimaa, Island, Itaalia, Jaapan, Kanada, Kreeka, Leedu*, Luksemburg, Läti*, Madalmaad, Norra, Poola*, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia*, Saksamaa, Soome, Suurbritannia ja Põhja-Iirimaa Ühendatud Kuningriik, Šveits, Taani, Tšehhoslovakkia*, Türgi, Ukraina*, Ungari*, Uus-Meremaa, Valgevene*, Vene Föderatsioon*.

* Riigid, kus toimub üleminek turumajandusele.

Lisa 2

Ameerika Ühendriigid, Austraalia, Austria, Belgia, Euroopa Ühendus, Hispaania, Iirimaa, Island, Itaalia, Jaapan, Kanada, Kreeka, Luxemburg, Madalmaad, Norra, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Soome, Suurbritannia ja Põhja-Iirimaa Ühendatud Kuningriik, Šveits, Taani, Türgi, Uus-Meremaa.